

સત્યમેવ જયતે

ગુજરાત સરકાર

ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫
હેઠળ રજૂ કરવાનાં પત્રકો

માર્ચ ૨૦૨૨

વિષયસૂચિ

પાન નંબર

૧. ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫.....	૦૩
૨. ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમના લક્ષ્યાંકોના પાલનની સ્થિતિ.....	૦૪
૩. બૃહદ્ અર્થતંત્ર માળખા નિવેદનો.....	૦૬
૪. મધ્યમ મુદતીય રાજવિત્તીય નીતિવિષયક નિવેદન.....	૨૨
૫. રાજવિત્તીય નીતિ અંગેની વ્યૂહરચના દર્શાવતું નિવેદન.....	૩૦
૬. માહિતી આપતાં નિવેદનો.....	૩૪

૧. ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫

- ૧.૧ રાજ્ય સરકારે મહેસૂલી ખાધ ક્રમશઃ નાબૂદ કરીને, રાજવિત્તીય સ્થિરતા સાથે સુસંગત નક્કર દેવાં વ્યવસ્થાપન ઊભું કરીને, રાજવિત્તીય વહીવટી તંત્ર વધુ પારદર્શક બનાવીને તેમજ મધ્યમ મુદતીય માળખામાં રાજવિત્તીય નીતિમાં વધુ પારદર્શિતા લાવીને; રાજવિત્તીય સ્થિરતા અને રાજવિત્તીય સંચાલનમાં સમજદારી સુનિશ્ચિત કરવા રાજ્ય સરકારને જવાબદાર બનાવવા ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ઘડવામાં આવ્યો છે.
- ૧.૨ ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી નિયમો, ૨૦૦૬ ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી (જી.એફ.આર.) અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની કલમ-૮ની જોગવાઈ અનુસાર ઘડવામાં આવ્યા છે અને રાજ્ય સરકારની રાજવિત્તીય સ્થિતિના મુલ્યાંકનના પગલાં, મધ્યમ મુદતીય રાજવિત્તીય પત્રક અને રાજવિત્તીય નીતિવ્યૂહ દસ્તાવેજ તેમજ ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫ હેઠળ કરેલી જુદી જુદી જાહેરાતોની વ્યવસ્થા પૂરી પાડે છે.
- ૧.૩ ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની કલમ ૩ અનુસાર, રાજ્ય સરકારે અંદાજપત્રની સાથે સાથે દરેક નાણાકીય વર્ષમાં રાજ્ય વિધાનસભા સમક્ષ 'મધ્યમ મુદતીય રાજવિત્તીય નિવેદન' તેમજ 'રાજવિત્તીય નીતિવ્યૂહ નિવેદન' રજૂ કરવાનું હોય છે. મધ્યમ મુદતીય રાજવિત્તીય નીતિવ્યૂહ નિવેદન, રાજ્ય સરકારના રાજવિત્તીય ઉદ્દેશો, રાજવિત્તીય અગ્રતાઓ તથા રાજવિત્તીય વહીવટી તંત્ર માટેના ત્રણ વર્ષીય પરિવર્તનનીય લક્ષ્યાંક જાહેર કરે છે. ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની કલમ ૫માં મહેસૂલી ખાધ, રાજવિત્તીય ખાધ, કુલ જાહેર દેવાં અને બાકી બાંચધરીઓ માટેના લક્ષ્યાંકો નિયત કરવામાં આવ્યા છે.
- ૧.૪ ૧૩મા નાણાપંચે દરેક રાજ્ય માટે ક્રમિક પ્રગતિશીલ રાજવિત્તીય એકત્રિત સીમાચિહ્નોનો સમાવેશ કરવાની ભલામણો કરી હતી. ભલામણો અનુસાર, વર્ષ ૨૦૧૧માં ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫માં, સુધારો કરવામાં આવ્યો, જે દ્વારા કલમ ૫ અન્વયે ગુજરાત માટેના સુધારેલા રાજવિત્તીય એકત્રીકરણ સીમાચિહ્ન રાજ્યએ મહેસૂલી પુરાંત જાળવવા, નાણાકીય વર્ષના અંદાજીત એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના ૩ ટકાથી વધુ નહીં તેટલી રાજવિત્તીય ખાધમાં ઘટાડો કરવા, આપેલા સમયગાળામાં અંદાજીત રાજ્ય ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના ૨૭.૧ ટકા લેખે રાજ્ય સરકારનું કુલ જાહેર દેવું નિયત કરવા અને ગુજરાત રાજ્ય બાંચધરી અધિનિયમ, ૧૯૬૩માં જોગવાઈ કરેલ મર્યાદાની અંદર બાકી બાંચધરીને નિયત કરવાની આવશ્યકતા રહે છે. વધુમાં કલમ ૫ મુજબ આંતરિક અવ્યવસ્થા અથવા કુદરતી આફતો અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા જાહેર કરેલ અન્ય કોઈ અપવાદરૂપ કારણોને લીધે પરિણમતા અણધાર્યા સંજોગ અથવા સંજોગોને લીધે રાજ્ય સરકારની નાણાકીય બાબતો પર અણધાર્યો તણાવ ઉભો થવાને લીધે મહેસૂલી ખાધ અને રાજવિત્તીય ખાધ મર્યાદા કરતા વધી શકે.
- ૧.૫ ૧૪મા નાણા પંચની ભલામણોમાં પણ દરેક રાજ્ય માટે રાજવિત્તીય એકત્રીકરણ સીમાચિહ્નની ભલામણ કરવામાં આવી છે અને રાજ્યોને વધારાનો રાજવિત્તીય અવકાશ પૂરો પાડવા રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમમાં સુધારણા કરવા સુચનો કરવામાં આવ્યાં છે.

૨. ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમના લક્ષ્યાંકોના પાલનની સ્થિતિ

૨.૧ રાજવિત્તીય સુધારણા અને એકત્રીકરણની દિશામાં આગળ વધવા માટે રાજ્ય સરકારે ઘણાં પગલાં લીધાં છે અને અધિનિયમમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી સમયમર્યાદા પહેલાં તેના માપદંડો/ધોરણો (Parameters)નું અનુપાલન સિદ્ધ કર્યું છે.

કોષ્ટક ૨.૧ : રાજવિત્તીય લક્ષ્યાંકોની સિદ્ધિ

વિગત	લક્ષ્યાંક	સિદ્ધિ
મહેસૂલી ખાધ	૨૦૦૭-૦૮ સુધી શૂન્ય	૨૦૦૬-૦૭માં પ્રાપ્ત કરેલ
રાજ્યના એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદન સામે રાજવિત્તીય ખાધ	૨૦૦૮-૦૯ સુધી ૩ ટકા	૨૦૦૬-૦૭માં પ્રાપ્ત કરેલ
રાજ્યના એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદન સામે જાહેર દેવું	૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૭.૧૦ ટકા સુધી	૨૦૧૧-૧૨માં પ્રાપ્ત કરેલ
બાકી બાંધધરીઓ	૨૦૦૭-૦૮ સુધી રૂ. ૨૦૦૦૦ કરોડ	૨૦૦૬-૦૭માં પ્રાપ્ત કરેલ

૨.૨ રાજવિત્તીય સુધારણાની પ્રક્રિયા અસરકારક દેવાં વ્યવસ્થાપન દ્વારા આગળ ધપાવવામાં આવી છે, જેના પરિણામે બાકી દેવા પરનું સરેરાશ વ્યાજ (Average Interest) જે ૨૦૦૪-૦૫માં ૧૦.૭૯ ટકા હતું તે ઘટીને ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૧ના અંતે ૮.૨૫ ટકા થયું છે. રાજ્ય, તેની બાકી જવાબદારીઓને પહોંચી વળવા માટે ઊભા કરવામાં આવેલા એકત્રિત ડુબત નિધિ (Consolidated Sinking Fund) માં પણ વધારો કરી રહ્યું છે, જેને પરિણામે ૩૧મી ડિસેમ્બર, ૨૦૨૧ના રોજ રૂ. ૬૯૨૬ કરોડની સિલક એકઠી થઈ છે. રીઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાની નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ની માર્ગદર્શિકા મુજબ કોવિડ-૧૯ મહામારીને ધ્યાને લઈ બજાર લોનની ચુકવણી માટે રૂ. ૯૯૫૭.૮૬/- કરોડ ઉપાડવામાં આવેલ છે પરંતુ રાજ્ય સરકાર સી.એસ.એફ.ની માર્ગદર્શિકા મુજબ એકત્રિત ડુબતનિધિમાં કમશ: વધારો કરવા પણ કટિબદ્ધ છે.

૨.૩ છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષોમાં બાકી બાંધધરીઓના સંદર્ભમાં રાજ્ય સરકારની નિર્ધારિત પ્રાસંગિક જવાબદારીઓમાં સંગીન ઘટાડો જોવા મળ્યો છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૦૭ની શરૂઆતમાં કુલ બાકી બાંધધરીઓ રૂ.૧૨૭૦૧ કરોડની હતી, તેની સામે ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૧ના અંતે તે ઘટીને રૂ. ૩૬૯૧ કરોડ થઈ હતી. બાંધધરી ફેડણી નિધિ(Guarantee Redemption Fund)મા સતત વધારો થતો રહ્યો છે અને ૩૧ ડિસેમ્બર, ૨૦૨૧ના રોજ આ ભંડોળ રૂ. ૫૨૮ કરોડનું થયું છે.

૨.૪ રાજ્ય સરકારે રાજવિત્તીય સુધારણા પ્રક્રિયાને પ્રસ્થાપિત કરવા માટે વિવિધ પગલાંઓ લીધાં છે; જેમાં નીતિગત સુધારાઓ અને કાર્યપદ્ધતિ વિષયક ફેરફારો સમાવિષ્ટ છે. નીતિ ઘડતર અન્વયે કર માળખાનું સુનિયોજન અને વન નેશન વન રેશન કાર્ડ વગેરે જેવાં નીતિવિષયક પગલાંઓ હાથ ધરવામાં આવ્યાં છે. તેમજ અમલીકરણની પ્રક્રિયાઓ અન્વયે સંકલિત નાણાકીય સંચાલન વ્યવસ્થાપન-૨ (IFMS-2), ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રાન્સફર(DBT), ગવર્નમેન્ટ ઈ- માર્કેટપ્લેસ, ઈ-સરકાર અને રીઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાનાં ઈ-કુબેર પોર્ટલનું સંકલિત નાણાકીય સંચાલન વ્યવસ્થાપન-૨ સાથે સંકલન જેવી વિવિધ પ્રક્રિયામાં સુધારણા કરવાથી રાજવિત્તીય સંચાલન બહેતર બન્યું છે.

૨.૫ ૧૪મા નાણાપંચે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ અને પછીના નાણાકીય વર્ષથી નાણાકીય સુદ્રઢીકરણ કરવા માટે સુધારેલ રાજવિત્તીય પુન:ગઠન પથ અપનાવવાની ભલામણ કરી છે.પંચની ભલામણો નીચે પ્રમાણે છે.

૧. તમામ રાજ્યોની રાજકોષીય ખાધ, રાજ્યના કુલ ધરેલુ ઉત્પાદનના વાર્ષિક ૩% ની મર્યાદામાં રહેવી જોઈએ. જો કોઈ રાજ્યનો ગત વર્ષનો દેવા- કુલ ધરેલુ ઉત્પાદનનો ગુણોત્તર ૨૫% કે તેનાથી ઓછો હશે તો આપેલ વર્ષમાં ઉપર જણાવેલ મર્યાદા કરતા ૦.૨૫% વધુ ઋણગ્રહણ કરવાને પાત્ર થશે.
 ૨. જો કોઈ રાજ્યનો ગત વર્ષનો વ્યાજ ચુકવણી અને મહેસૂલી આવકનો ગુણોત્તર ૧૦% કે તેનાથી ઓછો હશે, તો તે રાજ્યને ઉપર જણાવેલ ૦.૨૫% વધુ ઋણગ્રહણ કરવાની પાત્રતા ઉપરાંત જે તે વર્ષની રાજ્યના કુલ ધરેલુ ઉત્પાદનના આધારે નક્કી કરવામાં આવેલ ઋણગ્રહણ મર્યાદાના ઉપરાંત ૦.૨૫% વધારાનું ઋણગ્રહણ કરી શકશે.
 ૩. ઉપર જણાવેલ વધારાનું ઋણગ્રહણ કરવા અંગેના બે વિકલ્પોમાંથી જો કોઈ રાજ્ય એક માપદંડને પૂર્ણ કરશે તો તે મુજબ એક વિકલ્પ પસંદ કરી શકશે અથવા ઉપરના બન્ને માપદંડને પરિપૂર્ણ કરશે તો રાજ્ય અલગ અલગ રીતે એક વિકલ્પ અથવા બન્ને વિકલ્પ પસંદ કરી શકશે. આમ, કોઈપણ રાજ્ય રાજકોષીય ખાધ-રાજ્ય સકલ ધરેલુ ઉત્પાદનના વધુમાં ૩.૫% સુધીની દેવું કરવાની છુટ લઈ શકશે.
 ૪. જો કોઈ રાજ્યની જે-તે વર્ષ માટેની ઋણસ્વીકારની મર્યાદા નક્કી કરવામાં આવી છે તે વર્ષ અને તેના ગત વર્ષમાં જો તે રાજ્યની મહેસૂલી ખાધ શૂન્ય હશે તો જ તે રાજ્ય, ઉપર જણાવેલ વિકલ્પોમાંથી કોઈ એક અથવા તો ઉપરના બન્ને વિકલ્પોનો લાભ લઈ શકશે.
- રાજ્ય સરકાર અગાઉના વર્ષોમાં રાજવિત્તીય એકત્રીકરણ સબંધિત ધારાધોરણોને વળગી રહેવા માટેનો નોંધપાત્ર રેકર્ડ ધરાવે છે. ૧૩માં નાણાપંચથી ૧૪માં નાણાપંચના સમયગાળા દરમિયાન તાજેતરના વર્ષોમાં સુધારેલ રાજવિત્તીય લક્ષ્યાંકોની સિદ્ધિ નીચે પ્રમાણે છે:

કોષ્ટક ૨.૨ : સુધારેલા રાજવિત્તીય લક્ષ્યાંકોની સિદ્ધિ

(રૂ. કરોડમાં)

વિગત	૨૦૧૯-૨૦		૨૦૨૦-૨૧		૨૦૨૧-૨૨ (સુ. અ.)	
	લક્ષ્યાંક	સિદ્ધિ	લક્ષ્યાંક	સિદ્ધિ	લક્ષ્યાંક	સિદ્ધિ
મહેસૂલી ખાધ (-) / પુરાંત (+)	૦	+૧૮૪૫	૦	- ૨૨૫૪૮	૦	+૭૧૪
રાજ્યના એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનની ટકાવારી પ્રમાણે રાજવિત્તીય ખાધ**	૩%	૧.૫૧%	૫.૦૦%	૨.૪૪%	૩%	૧.૫૧%
રાજ્યના એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનની ટકાવારી પ્રમાણે જાહેર દેવું	૨૭.૧%	૧૬.૩૯%	૨૭.૧%	૧૮.૦૪%	૨૭.૧%	૧૬.૫૦%
બાકી બાંધધરીઓ	૨૦૦૦૦	૪૪૯૪	૨૦૦૦૦	૩૬૯૧	૨૦૦૦૦	૩૦૮૯*

* બાકી બાંધધરીઓ તારીખ ૩૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૨ની સ્થિતિએ

** નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે રાજવિત્તીય ખાધમાં ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી (સુધારા) અધિનિયમ ૨૦૨૧ દ્વારા સુધારો કરી ૩% ઉપર વધુ ૨% સુધીની મંજૂરી આપવામાં આવેલ છે.

૨.૬ ગુજરાત રાજવિત્તીય જવાબદારી અધિનિયમનાં લક્ષ્યાંકોને નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ને બાદ કરતાં આજ સુધી સફળતાપૂર્વક જાળવી રાખેલ છે. કોષ્ટક ૨.૨ માં જણાવેલ નાણાકીય ચિત્ર, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં કોવિડ-૧૯ રોગચાળાની પ્રતિફળ આર્થિક અસરોને દર્શાવે છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.) મુજબ રાજવિત્તીય ખાધની લક્ષ્યાંકિત ૩% મર્યાદાની સામે રાજવિત્તીય ખાધ ૧.૫૧% રહેશે.

૨.૭ સુશાસનની આધારશિલા તરીકે ગણવામાં આવતી વિકાસ પારદર્શકતાની જરૂરિયાતને ધ્યાનમાં રાખીને વર્તમાન અંદાજપત્રીય પ્રક્રિયામાં તમામ નાણાકીય પત્રકો રજૂ કરવાં જરૂરી બને છે અને મહત્વની માહિતીઓ અને ધારણાઓની વિગતો ગૃહ સમક્ષ મૂકવાની થાય છે. આ સાથેનાં પત્રકો અને ભાવિ પરિસ્થિતિનું મૂલ્યાંકન ગુજરાત રાજવિકાસ જવાબદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૫ના ઉદ્દેશોને આગળ ધ્યાનમાં રજૂ કરવામાં આવ્યાં છે.

૩. બૃહદ્ અર્થતંત્ર માળખા નિવેદનો

ક. રાજ્યનાં અર્થતંત્રનું વિહંગાવલોકન

છેલ્લાં છ વર્ષ (૨૦૦૪-૦૫ થી ૨૦૧૦-૧૧)માં ૨૦૦૪-૦૫ના આધાર વર્ષ મુજબ, રાજ્યના અર્થતંત્રનો વાર્ષિક સરેરાશ વૃદ્ધિ દર ૧૬.૯૯ ટકાનો અને આધાર વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ના વર્ષ મુજબ છેલ્લા ૧૧ વર્ષો (૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૨૧-૨૨) માટે વાર્ષિક વૃદ્ધિદર ૧૨.૧૯ ટકાનો નોંધાયો છે. રાજ્યના એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનનું આધાર વર્ષ ૨૦૦૪-૦૫ થી બદલી ૨૦૧૧-૧૨ કરવામાં આવ્યું છે. નવા આધાર વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ મુજબ રાજ્યના એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનનાં અંદાજો નીચેના કોષ્ટકમાં દર્શાવેલ છે.

કોષ્ટક ૩.૧ રાજ્યનું એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદન

(રૂ. કરોડમાં)

ક્રમ	વર્ષ	ચાલુ ભાવે	આગળના વર્ષ પર વૃદ્ધિની ટકાવારી
૧	૨	૩	૪
૧	૨૦૦૪-૦૫	૨૦૩૩૭૩	-
૨	૨૦૦૫-૦૬	૨૪૪૭૩૬	૨૦.૩
૩	૨૦૦૬-૦૭	૨૮૩૬૯૩	૧૫.૯
૪	૨૦૦૭-૦૮	૩૨૯૨૮૫	૧૬.૧
૫	૨૦૦૮-૦૯	૩૬૭૯૧૨	૧૧.૭
૬	૨૦૦૯-૧૦	૪૩૧૨૬૨	૧૭.૨
૭	૨૦૧૦-૧૧	૫૨૧૫૧૯	૨૦.૯
ક્રમ	વર્ષ	ચાલુ ભાવે	આગળના વર્ષ પર વૃદ્ધિની ટકાવારી
૮	૨૦૧૧-૧૨	૬૧૫૬૦૬	-
૯	૨૦૧૨-૧૩	૭૨૪૪૯૫	૧૭.૭
૧૦	૨૦૧૩-૧૪	૮૦૭૬૨૩	૧૧.૫
૧૧	૨૦૧૪-૧૫	૯૨૧૭૭૩	૧૪.૧
૧૨	૨૦૧૫-૧૬	૧૦૨૯૦૧૦	૧૧.૬
૧૩	૨૦૧૬-૧૭	૧૧૬૭૧૫૬	૧૩.૪
૧૪	૨૦૧૭-૧૮	૧૩૨૯૦૯૫	૧૩.૯
૧૫	૨૦૧૮-૧૯	૧૪૯૨૧૫૬	૧૨.૩
૧૬	૨૦૧૯-૨૦ (કા)	૧૬૨૯૬૩૮	૯.૨
૧૭	૨૦૨૦-૨૧ (ઝ)	૧૬૫૫૯૧૭	૧.૬
૧૮	૨૦૨૧-૨૨ (ચ)	૧૯૪૪૧૦૭	૧૭.૪

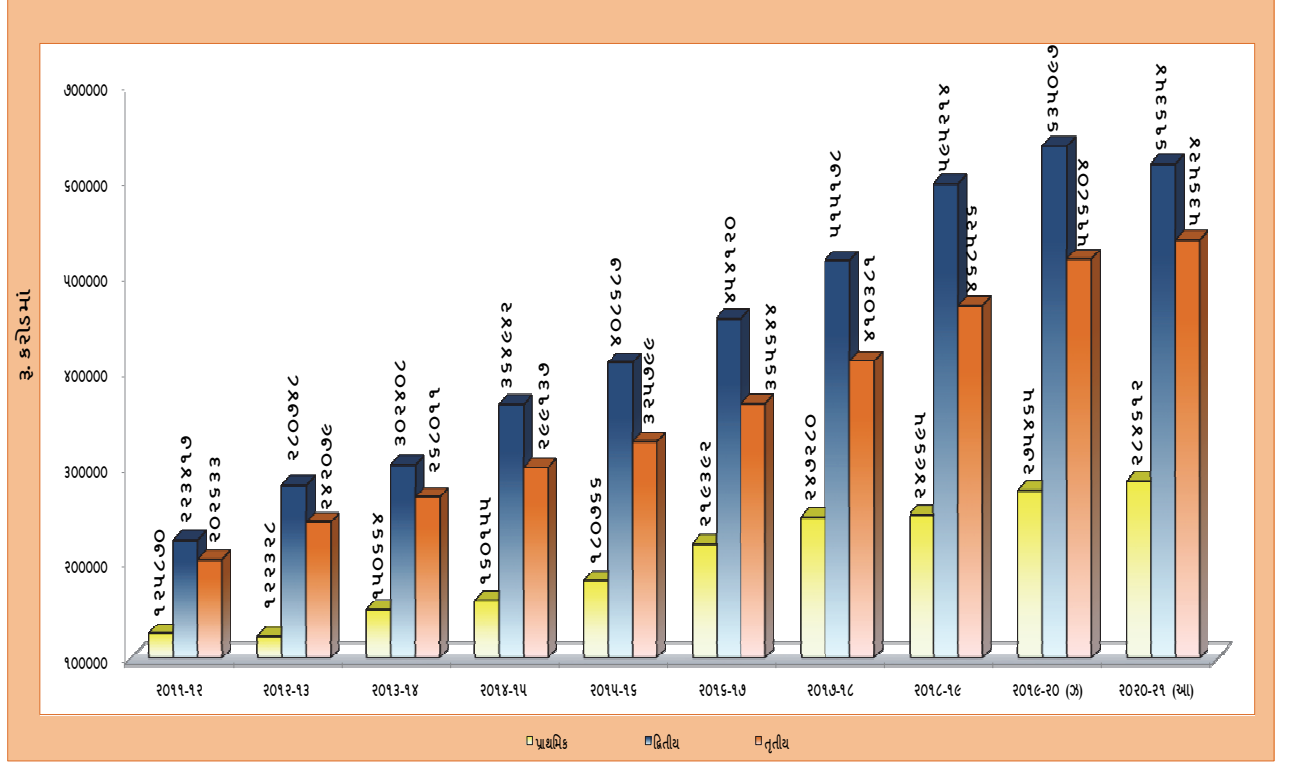
કા - કામચલાઉ અંદાજ, ઝ - ઝડપી અંદાજો, ચ - અગ્રિમ અંદાજો

સ્રોત : અર્થશાસ્ત્ર અને આંકડાશાસ્ત્ર નિયામકની કચેરી, ગાંધીનગર

નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ (સુ.અં) માં કોવિડ-૧૯ મહામારીને કારણે થયેલ દેશવ્યાપી લોકડાઉન તથા તેને સંબંધિત પ્રતિબંધોને લીધે રાજ્યના એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનનાં વિકાસદરમાં ઘટાડો જોવા મળ્યો છે. રાષ્ટ્રીય અર્થતંત્રમાં માફકસર વૃદ્ધિદર અને સાતત્યપૂર્ણ વ્યાજ દરો હોવા છતાં, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માટેના અગ્રિમ અંદાજો દર્શાવે છે કે રાજ્યે ગત વર્ષ કરતાં ૧૭.૪૦% નો વૃદ્ધિ દર પ્રાપ્ત કરશે.

૩.૧ વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં રાજ્યના કુલ એકંદરે ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં પ્રાથમિક, દ્વિતીય અને તૃતીય ક્ષેત્રોનો હિસ્સો અનુક્રમે ૧૯.૮૦ ટકા, ૪૨.૯૦ ટકા અને ૩૭.૩૦ ટકા નોંધાયો છે. આધાર વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨માં આ ક્ષેત્રોનો હિસ્સો ૨૨.૮ ટકા, ૪૦.૫ ટકા અને ૩૬.૭ ટકા જેટલો નોંધાયો હતો. જે કોવિડ-૧૯ મહામારીને લીધે ઉદભવેલ પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિમાં પણ અર્થતંત્રની સંતુલિત વૃદ્ધિનો સૂચક છે.

આકૃતિ ૩.૧ : રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનનું ક્ષેત્રવાર અવલોકન

સ્ત્રોત : અર્થશાસ્ત્ર અને આંકડાશાસ્ત્ર નિયામકની કચેરી, ગાંધીનગર
નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૨૦-૨૧, આધાર વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ મુજબ

કોષ્ટક ૩.૨ : રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનનો ઘટક - ક્ષેત્રવાર ફાળો (ટકા)

ક્રમ નં.	ઔદ્યોગિક જૂથ	ચાલુ ભાવે									
		૨૦૧૧-૧૨	૨૦૧૨-૧૩	૨૦૧૩-૧૪	૨૦૧૪-૧૫	૨૦૧૫-૧૬	૨૦૧૬-૧૭	૨૦૧૭-૧૮	૨૦૧૮-૧૯	૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૧	પ્રાથમિક	૨૨.૮૦	૧૯.૦૦	૨૦.૯૦	૧૯.૪૦	૧૯.૩૦	૨૧.૧૦	૨૧.૧૦	૧૯.૦૦	૧૯.૩૦	૧૯.૮૦
૧.૧	કૃષિ	૧૭.૮૦	૧૩.૬૦	૧૬.૫૦	૧૫.૦૦	૧૨.૭૦	૧૩.૯૦	૧૪.૧૦	૧૨.૦૦	૧૩.૨૦	૧૪.૨૦
૨	દ્વિતીય	૪૦.૫૦	૪૩.૪૦	૪૨.૦૦	૪૪.૩૦	૪૫.૧૦	૪૩.૭૦	૪૩.૯૦	૪૫.૩૦	૪૪.૫૦	૪૨.૯૦
૨.૧	ઉત્પાદિત	૨૮.૪૦	૩૧.૯૦	૩૦.૫૦	૩૩.૮૦	૩૫.૧૦	૩૪.૯૦	૩૫.૩૦	૩૬.૬૦	૩૫.૮૦	૩૪.૬૦
૩	તૃતીય	૩૬.૭૦	૩૭.૬૦	૩૭.૧૦	૩૬.૩૦	૩૫.૬૦	૩૫.૨૦	૩૫.૦૦	૩૫.૭૦	૩૬.૨૦	૩૭.૩૦
	કુલ જીએસડીપી	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦	૧૦૦.૦૦

સ્ત્રોત : અર્થશાસ્ત્ર અને આંકડાશાસ્ત્ર નિયામકની કચેરી, ગાંધીનગર
નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૨૦-૨૧, આધાર વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ મુજબ

ખ. રાજ્ય સરકારની નાણા વ્યવસ્થાનું વિહંગાવલોકન

મુખ્ય રાજવિત્તીય સૂચકાંકો :

વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ની રૂ. ૨૨૫૪૮ કરોડની મહેસૂલી ખાધની તુલનામાં, રાજ્યની નાણાવ્યવસ્થા, વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં) મુજબ રૂ. ૭૧૪ કરોડની મહેસૂલી પુરાંત દર્શાવે તેવો અંદાજ છે. કોવિડ -૧૯ મહામારીના સમયગાળામાં થયેલ સરકારી ખર્ચના વધારા તથા સરકારી (કર-બિનકર) આવકમાં થયેલ ઘટાડા છતાં રાજ્ય સરકારને ૨૦૨૦-૨૧માં રાજવિત્તીય ખાધને રૂ. ૪૦૪૩૮ કરોડ સુધી મર્યાદિત રાખવામાં સફળતા મળી છે, જે રાજ્યના એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના ૨.૪૪ ટકા જેટલી છે. ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.) માટે રાજવિત્તીય ખાધ રૂ. ૨૯૨૭૧ કરોડ અંદાજવામાં આવી છે જે એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના ૧.૫૧ ટકા જેટલી થશે.

આવક :

૩.૨ રાજ્ય સરકારના એકત્રિત નિધિ અને ચોખ્ખી જાહેર હિસાબની સિલક મળીને સરકારની કુલ આવક બને છે. મહેસૂલી આવક, જાહેર દેવું અને લોનની વસૂલાતનો રાજ્યના એકત્રિત નિધિમાં સમાવેશ થાય છે. કોષ્ટક ૩.૩ રાજ્ય સરકારની કુલ આવક દર્શાવે છે.

કોષ્ટક ૩.૩ : રાજ્ય સરકારની કુલ આવક

(રૂ. કરોડમાં)

વર્ષ	મહેસૂલ પ્રાપ્તિ	જાહેર દેવું	લોન અને અન્ય મૂડી આવકની વસૂલાત	એકત્રિત નિધિ ૨+૩+૪	ચોખ્ખો જાહેર હિસાબ	કુલ ૫+૬
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૨૦૦૪-૦૫	૨૦૨૬૫	૧૬૪૦૧	૧૮૬	૩૬૮૫૨	૧૧૫૭	૩૮૦૦૯
૨૦૦૫-૦૬	૨૫૦૬૭	૧૦૬૭૧	૧૭૮૩	૩૭૫૨૧	-૩૧૦૮	૩૪૪૧૩
૨૦૦૬-૦૭	૩૧૦૦૨	૬૯૫૧	૭૯૮	૩૮૭૫૧	૨૦	૩૮૭૭૧
૨૦૦૭-૦૮	૩૫૬૯૦	૮૬૧૧	૨૧૪	૪૪૫૧૫	-૧૭૮૪	૪૨૭૩૧
૨૦૦૮-૦૯	૩૮૬૭૬	૧૦૩૦૬	૨૦૨	૪૯૧૮૪	૨૯૨૫	૫૨૧૦૯
૨૦૦૯-૧૦	૪૧૬૭૨	૧૪૨૪૫	૨૮૭	૫૬૨૦૪	૩૯૪૨	૬૦૧૪૬
૨૦૧૦-૧૧	૫૨૩૬૪	૧૬૬૮૧	૩૭૪	૬૯૪૧૯	૨૪૧૭	૭૧૮૩૬
૨૦૧૧-૧૨	૬૨૯૫૯	૧૭૫૩૫	૧૭૫	૮૦૬૬૯	-૧૪૫૭	૭૯૨૧૨
૨૦૧૨-૧૩	૭૫૨૨૯	૧૯૪૯૭	૪૭	૯૪૭૭૩	૩૩૪૬	૯૮૧૧૯
૨૦૧૩-૧૪	૭૯૯૭૬	૧૯૩૪૩	૧૪૧	૯૯૪૬૦	૩૮૩૫	૧૦૩૨૯૫
૨૦૧૪-૧૫	૯૧૯૭૮	૧૯૪૫૪	૮૬૨	૧૧૨૨૯૪	૫૭૩૫	૧૧૮૦૨૯
૨૦૧૫-૧૬	૯૭૪૮૩	૨૩૪૮૬	૧૨૫	૧૨૧૦૯૪	૫૫૦૩	૧૨૬૫૯૭
૨૦૧૬-૧૭	૧૦૯૮૪૨	૨૭૬૬૮	૪૦૬	૧૩૭૯૧૬	-૧૯૯૨	૧૩૫૯૨૪
૨૦૧૭-૧૮	૧૨૩૨૯૧	૨૬૯૫૩	૩૪૬	૧૫૦૫૯૦	૮૨૨૬	૧૫૮૮૧૬
૨૦૧૮-૧૯	૧૩૬૦૦૨	૪૩૧૪૬	૨૧૬	૧૭૯૩૬૪	-૯૯૩	૧૭૮૩૭૧
૨૦૧૯-૨૦	૧૪૨૮૪૪	૪૩૪૯૧	૪૩૬	૧૮૬૭૭૧	-૨૧૯૩	૧૮૪૫૭૮
૨૦૨૦-૨૧	૧૨૮૧૫૬	૪૯૬૩૫	૨૮૫૬૭	૨૦૬૩૫૮	-૬૫૮	૨૦૫૭૦૦
૨૦૨૧-૨૨ (સુ. અં)	૧૬૩૦૨૦	૪૬૪૫૬	૧૩૨૯૦	૨૨૨૭૬૬	૫૯૯	૨૨૩૩૬૫

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

અન્ય મૂડી આવકની વસૂલાતમાં રૂ. ૯૨૨૨ કરોડ ના.વ ૨૦૨૦-૨૧ ના અને રૂ. ૧૩૦૪૦ કરોડ ના.વ . ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.)નાં છે. જે જીએસટી કમ્પેન્સેશનનાં બદલામાં મળેલ બેક ટુ બેક લોન પેટે છે. જે ભારત સરકારનાં ૦૧/૦૯/૨૦૨૦ ઓફિસ ઓર્ડર મુજબ જાહેર દેવાનાં ભાગ તરીકે ગણાશે નહિ.

૩.૩ રાજ્યની મહેસૂલી આવક ૨૦૦૪-૦૫ થી ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)ના સમયગાળા દરમિયાન વાર્ષિક ૧૩.૦૫ ટકાના દરે વધતી રહી છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં એકંદર મહેસૂલી આવક રૂ. ૧૨૮૧૫૬ કરોડ છે જે ગત વર્ષ કરતાં ૧૦.૨૮ ટકાનો નકારાત્મક વૃદ્ધિદર દર્શાવે છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માં મહેસૂલી આવકનો સુધારેલો અંદાજ રૂ. ૧૬૩૦૨૦ કરોડ છે જે અગાઉના વર્ષ કરતાં ૨૭.૨૦ ટકાની હકારાત્મક વૃદ્ધિ દર્શાવે છે.

રાજ્યોની મહેસૂલી પ્રાપ્તિમાં તેની પોતાની મહેસૂલી પ્રાપ્તિ અને કેન્દ્ર તરફથી પ્રાપ્ત થતા કેન્દ્રીય વેરામાં હિસ્સો અને સહાયક અનુદાનનો સમાવેશ થાય છે. ૧૫માં નાણાપંચ દ્વારા ૧૪માં નાણાપંચનાં વિભાગીય સંચય (Divisible pool) નાં ૪૨ ટકાની સામે વિભાગીય સંચય (Divisible pool) નાં ૪૧ ટકા કેન્દ્રીય વેરાના હિસ્સાનાં હસ્તાંતરણમાં (Devolution) ઘટાડો કરવામાં આવેલ છે. બિનશરતી તબદીલીનો આ પ્રવાહમાં ૧ ટકા સુધીનો ઘટાડો થયેલ છે. કોષ્ટક ૩.૪ મહેસૂલી આવકના ઘટકો દર્શાવે છે.

કોષ્ટક ૩.૪ : મહેસૂલી આવકના ઘટકો

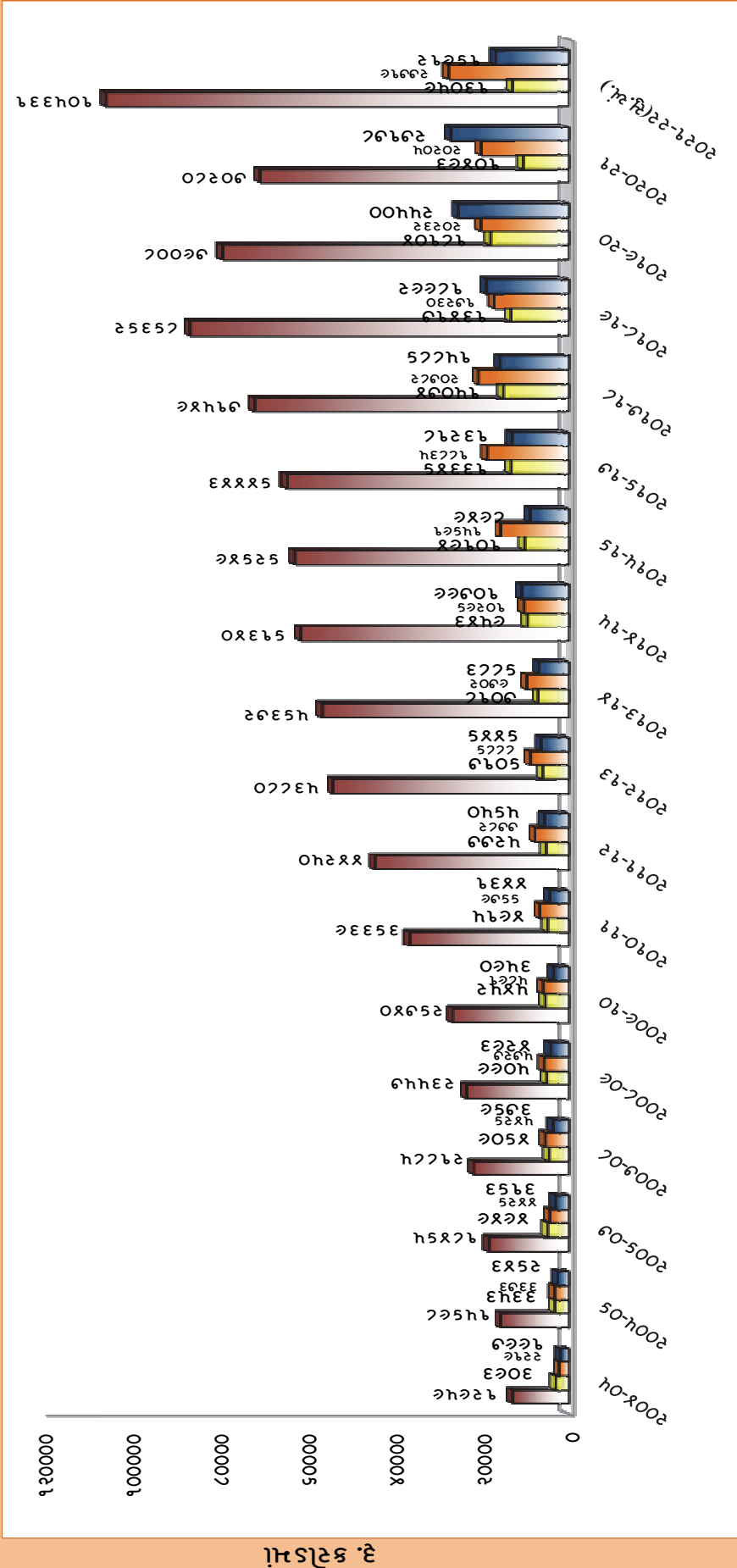
(રૂ. કરોડમાં)

વર્ષ	રાજ્યની પોતાની મહેસૂલી આવક (SORR)				કેન્દ્રીય કરમાં હિસ્સો				SORRનું કુલ મહેસૂલી આવકમાં પ્રમાણ
	કર	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	બિન-કર	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	કેન્દ્રીય કર	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	અનુદાન	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
૨૦૦૪-૦૫	૧૨૯૫૯	-	૩૦૯૩	-	૨૨૧૯	-	૧૯૯૭	-	૭૯
૨૦૦૫-૦૬	૧૫૬૯૮	૨૧.૧૪	૩૩૫૩	૮.૪૧	૩૩૭૩	૫૨.૦૧	૨૬૪૩	૩૨.૩૫	૭૬
૨૦૦૬-૦૭	૧૮૪૬૫	૧૯.૩૭	૪૯૪૯	૨૬.૪૯	૪૪૨૬	૪૧.૨૩	૩૧૬૩	૨૫.૮૫	૭૬
૨૦૦૭-૦૮	૨૧૮૮૫	૧૯.૦૯	૪૬૦૯	૧૪.૨૨	૫૪૨૬	૩૪.૭૨	૩૭૬૯	૨૩.૫૮	૭૪
૨૦૦૮-૦૯	૨૩૫૫૭	૧૬.૧૧	૫૦૯૯	૧૩.૩૧	૫૭૨૭	૨૬.૭૫	૪૨૯૩	૨૧.૦૯	૭૪
૨૦૦૯-૧૦	૨૬૭૪૦	૧૫.૫૯	૫૪૫૨	૧૨.૦૦	૫૮૯૧	૨૧.૫૬	૩૫૯૦	૧૨.૪૫	૭૭
૨૦૧૦-૧૧	૩૬૩૩૯	૧૮.૭૫	૪૯૧૫	૮.૦૨	૬૬૭૯	૨૦.૧૬	૪૪૩૧	૧૪.૨૧	૭૯
૨૦૧૧-૧૨	૪૪૨૫૦	૧૯.૧૮	૫૨૭૭	૭.૯૩	૭૭૮૨	૧૯.૬૩	૫૬૫૦	૧૬.૦૨	૭૯
૨૦૧૨-૧૩	૫૩૮૮૦	૧૯.૫૦	૬૦૧૭	૮.૬૭	૮૮૮૬	૧૮.૯૪	૬૪૪૬	૧૫.૭૭	૮૦
૨૦૧૩-૧૪	૫૬૩૭૨	૧૭.૭૫	૭૦૧૮	૯.૫૩	૯૭૦૨	૧૭.૮૧	૬૮૮૩	૧૪.૭૪	૭૯
૨૦૧૪-૧૫	૬૧૩૪૦	૧૬.૮૨	૯૫૪૩	૧૧.૯૩	૧૦૨૯૬	૧૬.૫૯	૧૦૭૯૯	૧૮.૩૯	૭૭
૨૦૧૫-૧૬	૬૨૬૪૯	૧૫.૪૦	૧૦૧૯૪	૧૧.૪૫	૧૫૬૯૧	૧૯.૪૬	૮૯૪૯	૧૪.૬૧	૭૫
૨૦૧૬-૧૭	૬૪૪૪૩	૧૪.૩૦	૧૩૩૪૬	૧૨.૯૬	૧૮૮૩૫	૧૯.૫૧	૧૩૨૧૮	૧૭.૦૬	૭૧
૨૦૧૭-૧૮	૭૧૫૪૯	૧૪.૦૫	૧૫૦૭૪	૧૨.૯૬	૨૦૭૮૨	૧૮.૭૮	૧૫૮૮૬	૧૭.૨૯	૭૦
૨૦૧૮-૧૯	૮૬૩૬૨	૧૪.૫૧	૧૩૪૧૭	૧૧.૦૫	૧૭૨૩૦	૧૫.૭૭	૧૮૯૯૨	૧૭.૪૬	૭૩
૨૦૧૯-૨૦	૭૯૦૦૮	૧૨.૮૧	૧૮૧૦૪	૧૨.૫૦	૨૦૨૩૨	૧૫.૮૮	૨૫૫૦૦	૧૮.૫૧	૬૮
૨૦૨૦-૨૧	૭૦૨૮૦	૧૧.૧૫	૧૦૪૯૩	૭.૯૩	૨૦૨૦૫	૧૪.૮૦	૨૭૧૭૮	૧૭.૭૨	૬૩
૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)	૧૦૫૩૩૧	૧૩.૧૨	૧૩૦૫૯	૮.૮૪	૨૭૭૧૯	૧૬.૦૧	૧૬૯૧૨	૧૩.૩૯	૭૩

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષો દરમિયાન, રાજ્યની કુલ આવકમાં તેની પોતાની મહેસૂલી આવકનો ફાળો સતત ૭૦ ટકાથી વધારે રહ્યો છે. સરકારની કુલ મહેસૂલી આવક કોષ્ટક ૩.૪ દ્વારા સ્પષ્ટ થાય છે.

આકૃતિ ૩.૨ : મહેસૂલી આવકના ઘટકો

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

રાજ્યની કર આવક

૩.૪. વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)ના સમયગાળા દરમિયાન રાજ્યનું કુલ ધરગણ્ય ઉત્પાદન ૧૨.૧૯ ટકાના વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર (CAGR) સાથે વધ્યું હોવાનું જણાયું હતું, જ્યારે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૦૪-૦૫ થી નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં) દરમિયાન કરવેરા આવક ૧૩.૧૨ ટકાના વાર્ષિક વૃદ્ધિ દરે વધી હતી. કોષ્ટક ૩.૫ માં દર્શાવ્યા મુજબ રાજ્યની વેરા આવકના દરમાં તંદુરસ્ત વધારો થતો રહ્યો છે.

કોષ્ટક ૩.૫ : રાજ્યની પોતાની કર આવકના ઘટકો

(રૂ. કરોડમાં)

પોતાનું કર મહેસૂલ	૨૦૦૪-૦૫	૨૦૦૫-૦૬	૨૦૦૬-૦૭	૨૦૦૭-૦૮	૨૦૦૮-૦૯	૨૦૦૯-૧૦	૨૦૧૦-૧૧	૨૦૧૧-૧૨	૨૦૧૨-૧૩	૨૦૧૩-૧૪	૨૦૧૪-૧૫	૨૦૧૫-૧૬	૨૦૧૬-૧૭	૨૦૧૭-૧૮	૨૦૧૮-૧૯	૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં)	વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર (ટકા)
વેચાણવેરો/મૂલ્ય વધિત વેરો (VAT)/જી.એસ.ટી.	૮૩૦૯	૧૦૫૬૨	૧૨૮૧૭	૧૫૧૦૫	૧૬૮૧૦	૧૮૨૦૦	૨૪૮૯૩	૩૧૨૦૨	૩૯૪૬૫	૪૦૯૭૬	૪૪૧૪૫	૪૪૦૯૧	૪૬૩૧૪	૫૦૮૯૦	૫૫૧૭૮	૪૮૨૫૯	૪૮૨૫૯	૭૮૬૯૩	૧૪.૧૪
સ્ટેમ્પ અને નોંધણી	૯૬૩	૧૧૫૩	૧૪૨૫	૨૦૧૮	૧૭૨૯	૨૫૫૭	૩૬૬૬	૪૬૬૦	૪૪૨૭	૪૭૪૯	૫૫૦૩	૫૫૪૯	૫૭૮૩	૭૨૫૫	૭૭૮૧	૭૭૦૧	૭૩૯૦	૧૦૨૧૪	૧૪.૯૦
વિદ્યુત શુલ્ક	૧૮૨૯	૧૯૦૦	૨૦૮૮	૨૦૪૭	૨૩૭૦	૨૬૪૪	૩૨૬૩	૩૬૫૫	૪૪૦૭	૪૬૯૩	૫૮૭૮	૬૦૦૦	૫૮૩૩	૬૪૮૪	૭૩૪૮	૮૭૭૪	૮૩૧૯	૮૫૯૭	૯.૫૩
મોટર વાહન વેરો	૧૦૬૧	૧૧૫૪	૧૧૯૧	૧૩૧૦	૧૩૮૨	૧૫૪૩	૨૦૦૪	૨૨૫૧	૨૨૭૬	૨૨૮૩	૨૬૯૫	૩૦૦૮	૩૨૧૩	૩૮૮૫	૪૧૧૯	૩૮૪૭	૨૯૮૨	૩૮૦૭	૭.૮૧
જમીન મહેસૂલ	૨૩૫	૩૮૦	૪૯૯	૬૮૩	૫૪૪	૧૧૬૧	૧૭૮૯	૧૪૭૭	૨૨૦૮	૧૭૨૭	૧૮૯૩	૨૫૨૮	૧૯૯૯	૧૮૫૯	૨૪૦૮	૨૩૫૯	૨૧૩૪	૨૮૨૦	૧૫.૭૪
સામાન અને ઉત્પાદનો પરનો વેરો	૧૬૦	૧૫૭	૬	૧૫૨	૧૬૯	૭	૬	૨૦૮	૨૧૧	૮૩૪	૨૧૦	૨૬૫	૬૬	૧૩૧	૧૧૭	૪૮	૧૦૪	૨૯	-૯.૫૧
સ્થાયી સંપત્તિ પર વેરો	૦	૦	૦	૧૧૧	૧૦૧	૧૨૪	૧૩૦	૧૫૯	૧૮૬	૨૨૦	૧૬૦	૩૪૨	૨૫૯	૨૮૭	૨૫૯	૩૨૯	૩૩૮	૩૬૩	૭.૨૨
મનોરંજન વેરો	૫૧	૪૪	૨૮	૨૯	૩૫	૪૭	૬૬	૭૬	૧૨૬	૧૩૪	૧૦૯	૧૧૦	૧૩૨	૫૨	૧	૨	૪	૪	-૧૩.૪૮
રાજ્ય આબકારી	૪૭	૪૮	૪૨	૪૭	૪૯	૬૬	૬૩	૭૨	૮૫	૧૧૦	૧૪૦	૧૨૩	૧૫૨	૮૫	૧૩૧	૧૩૮	૧૩૪	૧૪૧	૬.૬૬
અન્ય વેરો	૩૦૪	૩૦૦	૩૬૯	૩૮૩	૩૬૮	૩૯૧	૪૫૯	૪૮૦	૪૮૦	૬૪૬	૬૦૬	૬૩૩	૬૯૨	૬૨૨	૬૩૭	૬૩૦	૬૧૮	૬૬૨	૪.૬૯
કુલ કર આવક	૧૨૯૫૯	૧૫૬૯૮	૧૮૪૬૫	૨૧૮૮૫	૨૩૫૫૭	૨૬૭૪૦	૩૬૩૩૯	૪૪૨૫૦	૫૩૮૮૦	૫૬૩૭૨	૬૧૩૩૯	૬૨૬૪૯	૬૪૪૪૩	૭૧૫૪૯	૮૬૩૬૨	૭૯૦૦૮	૭૦૨૮૦	૧૦૫૩૩૧	૧૩.૧૨

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

૩.૫ રાજ્યની પોતાની વેરાની આવકમાં વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)માં મૂલ્યવર્ધિત વેરો/જી.એસ.ટી.નો હિસ્સો કુલ કર આવકના ૭૪.૭૧ ટકા જેટલો સૌથી વધુ રહ્યો છે. મૂલ્યવર્ધિત વેરો (VAT)/ જી.એસ.ટી. ૨૦૦૪-૦૫ થી ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.) સુધી ૧૪.૧૪ ટકાના વાર્ષિક વૃદ્ધિ દરે સતત વધતો રહ્યો છે. વર્ષ ૨૦૦૪-૦૫ થી ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.) ના સમયગાળા દરમિયાન જમીન મહેસૂલમાં વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર ૧૫.૭૪ ટકા થયો છે. રાજ્યની પોતાની કર આવકનો બીજો મોટો સ્ત્રોત સ્ટેમ્પ અને નોંધણીની આવક છે. કરવેરા વસૂલાતના વધારામાં સ્ટેમ્પ ડ્યુટીના દરોમાં કરાવેલ સુધારાએ અગત્યનો ભાગ ભજવેલ છે. ટૂંકમાં વધુ વ્યવહારું સ્ટેમ્પ ડ્યુટીનો દર એટલે વધુ સારું અનુપાલન અને કર વસૂલાત, કર સુધારણા પગલાં અન્વયે વ્યવસાય વેરો ઉધરાવવાની સત્તા સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓને આપવામાં આવી છે. સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓ નવી મોજણીઓ હાથ ધરે છે અને રેકર્ડ અદ્યતન કરે છે. સ્થાનિક સંસ્થાઓને આવક મેળવવાની મંજૂરી આપવાના પરિણામે વસૂલાતમાં સુધારો જોવા મળેલ છે.

૩.૬ માલસામાન અને સેવા કર

માલ અને સેવા કર એ સ્વતંત્રતા બાદ ભારતનો સૌથી મહત્વનો પરોક્ષ કરવેરાનો સુધારો છે. માલ અને સેવા કર (જીએસટી) સમગ્ર દેશમાં તારીખ ૦૧લી જુલાઈ, ૨૦૧૭થી અમલમાં મુકવામાં આવ્યો છે. જીએસટીમાં કુલ ૧૭ કર, ઉપકર તથા કેન્દ્ર અને રાજ્યોના વધારાના કર સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે. જૂની પરોક્ષ કર પ્રણાલી વ્યક્તિ આધારિત હતી જ્યારે નવી કર પ્રણાલીમાં તમામ પ્રવૃત્તિઓ ઓન-લાઇન હોઈ પ્રક્રિયા આધારિત છે.

રાજ્યની આવકને દ્વિમાસિક વળતર અને નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ની આવકને આધર વર્ષ ગણી તેના પર ૧૪% ટકાની નિશ્ચિત વૃદ્ધિ દ્વારા સુરક્ષિત કરવામાં આવી છે. માલના પરિવહનમાં વિલંબનું કારણ બનતા સરહદ ચેકપોસ્ટ નાબૂદ કરવામાં આવ્યા છે. એકંદરે કર બોજામાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો છે અને આ ઘટાડાનો લાભ ગ્રાહકોને પહોંચે તે સુનિશ્ચિત કરવા એન્ટી-પ્રોફિટરીંગ એજન્સીની સ્થાપના પણ કરવામાં આવી છે. રાજ્ય સરકારે જી.એસ.ટી. ઉધરાવવા માટે તેમજ મુશ્કેલી વગરના વ્યવહાર માટે ઇ-પીએઓ ઓફિસની સ્થાપના કરી છે.

એડવાન્સ રુલિંગ સામે અપીલ કરવા સ્ટેટ એડવાન્સ રુલિંગ ઓથોરિટી અને એપેલેટ ઓથોરિટીની રચના કરનાર ગુજરાત દેશનું પ્રથમ રાજ્ય છે. જેના કારણે કરદાતાઓમાં જીએસટી એક્ટ અંગેની બાબતો અને તેના ઝડપી ચુકાદા/નિકાલ અંગે વિશ્વાસ સંપાદન થયેલ છે. વધુમાં જીએસટી અંગેની દુવિધાઓ દૂર થતા બિનજરૂરી કાયદાકીય દાવાઓ પણ ઘટશે.

જી.એસ.ટી કરદાતાઓ માટે સરકાર દ્વારા QRMP (Quarterly Return Monthly Payment) યોજના અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ યોજના મુજબ નોંધાયેલ કરદાતાઓ કે, જેઓનું ટર્નઓવર રૂ. ૫ કરોડ સુધીનું હોય, તેઓને તા. ૦૧/૦૧/૨૦૨૧ થી માસિક કર ચુકવણી સાથે ત્રિમાસિક ગાળાના ધોરણે રીટર્ન ભરવાની અનુમતી આપવામાં આવેલ છે. રીટર્ન ભરતી વખતે જો કોઈપણ ત્રિમાસિક ગાળાનાં પ્રથમ ૨ મહિનામાંનાં બંને અથવા કોઈપણ એક માસમાં કુલ ચોખ્ખી ચુકવાયેલ રકમ સપ્લાય પર મળેલ ક્રેડિટની રકમ કરતા વધારે હશે તો, તેના પર કોઈ વ્યાજ લેવામાં આવશે નહિ.

સરકાર દ્વારા એસ.એમ.એસ દ્વારા ફોર્મ જીએસટીઆર -૩ બી અને ફોર્મ જીએસટીઆર-૧ માં શુન્ય જીએસટી માસિક રિટર્ન ભરવાની મંજૂરી આપી છે.

રાજ્યની બિન-કર આવક

રાજ્યની બિન-કર આવક વર્ષ ૨૦૦૪-૦૫ માં રૂ. ૩૦૯૩ કરોડથી વધીને વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)માં રૂ. ૧૩૦૫૯ કરોડ થઇ છે. ગુજરાત રાજ્ય પોતાની કર આવકના ધરાગ્રાહ્ય ઉત્પાદન સાથેના ગુણોત્તરમાં અગ્રેસર છે. વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨માં બિનકર આવક રૂ. ૫૨૭૭ કરોડ, કુલ આવક રૂ. ૬૨૯૫૯ કરોડના ૮.૩૮ ટકા જેટલી હતી જે વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં) કુલ આવક રૂ. ૧૬૩૦૨૦ કરોડની સામે ૮.૦૧ ટકા એટલે કે રૂ. ૧૩૦૫૯ કરોડ હતી. કોષ્ટક ૩.૬ રાજ્યની બિન-કર આવકના ઘટકો દર્શાવે છે.

કોષ્ટક ૩.૬ : રાજ્યની બિન-કર આવકના ઘટકો

બિનકર આવક	(રૂ. કરોડમાં)																	
	૨૦૦૪-૦૫	૨૦૦૫-૦૬	૨૦૦૬-૦૭	૨૦૦૭-૦૮	૨૦૦૮-૦૯	૨૦૦૯-૧૦	૨૦૧૦-૧૧	૨૦૧૧-૧૨	૨૦૧૨-૧૩	૨૦૧૩-૧૪	૨૦૧૪-૧૫	૨૦૧૫-૧૬	૨૦૧૬-૧૭	૨૦૧૭-૧૮	૨૦૧૮-૧૯	૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)
વ્યાજ આવક																		
સહિતની રાજવિત્તીય સેવાઓ	૫૦૮	૨૭૧	૬૩૮	૩૭૭	૬૧૭	૪૯૬	૫૧૮	૭૬૧	૧૩૮૦	૧૫૪૫	૧૧૦૧	૯૩૯	૨૬૯૦	૧૧૭૮	૧૭૩૨	૨૪૨૦	૯૭૯	૧૮૩૬
સામાન્ય સેવાઓ	૪૦૭	૪૦૬	૧૧૭૬	૮૦૦	૯૯૨	૧૧૭૩	૩૬૫	૩૬૧	૪૬	૫૧૫	૫૬૧	૨૦૧૧	૬૦૧	૬૭૧	૧૦૭૨	૭૯૮	૭૩૬	
સામાજિક સેવાઓ	૧૮૨	૨૩૫	૩૨૩	૩૮૨	૬૫૪	૪૮૮	૬૭૮	૭૨૫	૮૮૨	૧૨૧૭	૧૩૩૦	૧૨૮૭	૩૨૨૬	૧૧૮૪	૨૩૪૫	૫૬૮૧	૨૧૬૦	૨૩૦૮
આર્થિક સેવાઓ	૧૯૯૬	૨૪૪૧	૨૮૧૨	૩૦૫૦	૨૮૩૬	૩૨૯૫	૩૩૫૪	૩૪૩૦	૩૭૦૯	૩૭૪૧	૬૫૫૦	૫૯૫૭	૬૮૨૯	૧૨૦૪૨	૮૬૮૦	૮૯૩૨	૬૫૫૬	૮૧૮૦
કુલ બિન-કર આવક	૩૦૯૩	૩૩૫૩	૪૯૪૯	૪૬૦૯	૫૦૯૯	૫૪૫૨	૪૯૧૫	૫૨૭૭	૬૦૧૭	૭૦૧૮	૯૫૪૨	૧૦૧૯૪	૧૩૩૪૬	૧૫૦૭૪	૧૮૧૦૪	૧૦૪૯૩	૧૩૦૫૯	

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

ખર્ચ

૩.૭ જાહેર ખર્ચ, એ રાજ્યના વિકાસ માટે સામાજિક અને ભૌતિક માળખાકીય સેવાઓ અંગેના સરકારના ખર્ચનું પ્રમાણ દર્શાવે છે. આમ, જાહેર ખર્ચના કદ, ઘટકો, અને ઉત્પાદકતા એ અર્થતંત્રની વૃદ્ધિના વેગને ગતિશીલ બનાવવામાં જાહેર ખર્ચની અસરકારકતાનાં મુલ્યાંકન માટે મહત્વના માપદંડ છે.

૩.૮ કોષ્ટક ૩.૭માં દર્શાવ્યા અનુસાર કુલ ખર્ચમાં ૨૦૦૪-૨૦૦૫ થી ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)ના સમયગાળા દરમિયાન વાર્ષિક ૧૦.૬૧ ટકાનો વધારો થયો છે, કુલ ખર્ચમાં થયેલ વધારાનું મુખ્ય કારણ, કોવિડ-૧૯ મહામારીને કારણે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં કૃષિ તેમજ અન્ન સબસિડી અને આરોગ્ય સંબંધિત ખર્ચ માટે થયેલ વધારે ફાળવણી છે, જે રાજ્યના જાહેર ખર્ચનો વિકાસલક્ષી અભિગમ દર્શાવે છે. બિન વિકાસલક્ષી ખર્ચને અસરકારક રીતે નિયંત્રણ કરવું, જેથી વિકાસલક્ષી પ્રવૃત્તિના સ્રોતની ફાળવણીમાં વધારો કરી શકાય તેવી સરકારની વ્યૂહરચના છે.

જેના પરિણામે સરકારના ખર્ચ વપરાશને ઓળખી તથા તેની પુનઃગોઠવણી કરવાથી આયોજન હેઠળની સામાજિક, શૈક્ષણિક તથા નાણાકીય ક્ષેત્રોની પરિયોજનાઓને અગ્રતા આપવામાં આવી છે.

કોષ્ટક ૩.૭ : કુલ ખર્ચ

(રૂ. કરોડમાં)

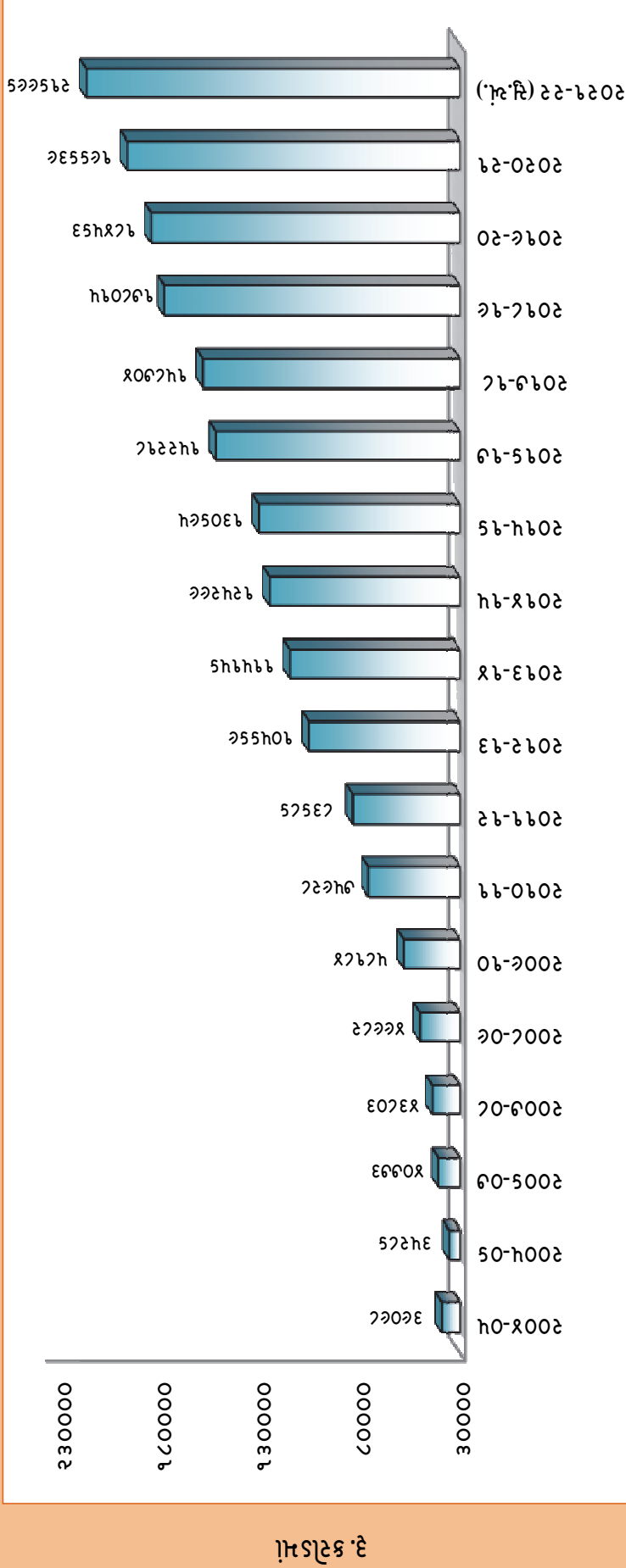
વર્ષ	કુલ ખર્ચ	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)
૨૦૦૪-૦૫	૩૯૦૯૮	-
૨૦૦૫-૦૬	૩૫૨૮૬	-૯.૭૫
૨૦૦૬-૦૭	૪૦૭૭૩	૨.૧૨
૨૦૦૭-૦૮	૪૩૮૦૩	૩.૮૬
૨૦૦૮-૦૯	૪૯૯૮૨	૬.૩૩
૨૦૦૯-૧૦	૫૮૧૮૪	૮.૨૮
૨૦૧૦-૧૧	૭૫૯૨૮	૧૧.૭૦
૨૦૧૧-૧૨	૮૩૬૮૬	૧૧.૪૮
૨૦૧૨-૧૩	૧૦૫૬૬૯	૧૩.૨૩
૨૦૧૩-૧૪	૧૧૫૧૫૬	૧૨.૭૫
૨૦૧૪-૧૫	૧૨૫૨૯૯	૧૨.૩૫
૨૦૧૫-૧૬	૧૩૦૬૯૫	૧૧.૬૦
૨૦૧૬-૧૭	૧૫૨૨૧૮	૧૧.૯૯
૨૦૧૭-૧૮	૧૫૮૭૦૪	૧૧.૩૮
૨૦૧૮-૧૯	૧૭૮૦૧૫	૧૧.૪૩
૨૦૧૯-૨૦	૧૮૪૫૬૩	૧૦.૯૦
૨૦૨૦-૨૧	૧૯૬૬૩૯	૧૦.૬૨
૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	૨૧૬૯૯૬	૧૦.૬૧

સ્ત્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ સુધી કુલ ખર્ચમાં અંદાજપત્રીય સ્રોત સાથે એન.બી.આર.નો સમાવેશ થયેલ છે.

કેન્દ્ર પરથી ઉદાહરણ લઈને ગુજરાત સરકારે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮થી તેના બજેટમાં આયોજન અને આયોજન બહાર ખર્ચ વચ્ચેનો ભેદ દૂર કર્યો છે.

આકૃતિ ૩.૩ : કુલ ખર્ચ

કુલ ખર્ચ

સ્ત્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ સુધી કુલ ખર્ચમાં અંદાજપત્રીય સ્ત્રોત સાથે એન.બી.આર.નો સમાવેશ થયેલ છે.

૩.૯ મૂડી ખર્ચ : રાજ્ય સરકારનો મૂડી ખર્ચ સુધારાનું વલણ દર્શાવે છે. ૨૦૨૦-૨૧માં મૂડી ખર્ચ રૂ. ૪૫૯૩૬ કરોડ હતો, જે ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.)માં રૂ. ૫૪૬૯૦ કરોડ થયો છે. રાજ્ય સરકારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ માટે રૂ. ૫૯૩૯૪ કરોડના મૂડી ખર્ચના અંદાજ મૂક્યા છે.

૩.૧૦ મહેસૂલી ખર્ચના વધારા પર કાપ : રાજ્ય સરકાર માટે મહેસૂલી ખર્ચ વધતું અટકાવવું એ મહત્વની બાબત છે, જેથી વિકાસના હેતુઓ માટે સંસાધનોનો શ્રેષ્ઠતમ ઉપયોગ થઈ શકે. સાથોસાથ, એ બાબત પર પણ ભાર મુકવામાં આવ્યો છે કે સામાજિક ક્ષેત્રો જેવા કે આરોગ્ય, શિક્ષણ અને પોષણમાં સેવાઓના વિસ્તરણમાં મહેસૂલ ખર્ચનું પ્રમાણ ઊંચું રહે છે. સામાજિક ક્ષેત્રના ખર્ચના પ્રમાણમાં પણ વધારો કરવો એ માત્ર જરૂરિયાત જ નહીં પરંતુ આ સેવાઓની પહોંચ અને તીવ્રતા સુધારવા માટે ઇચ્છનીય છે. ૨૦૦૪-૦૫થી ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.) દરમિયાન મહેસૂલી ખર્ચમાં વાર્ષિક ૧૧.૮૨ ટકાનો વધારો થયો હતો જ્યારે મહેસૂલી આવકમાં આ જ સમયગાળા દરમિયાન ૧૩.૦૫ ટકાનો વાર્ષિક વધારો થયો હતો. કોષ્ટક-૩.૮ માં વર્ષોવર્ષ થયેલા મહેસૂલી ખર્ચની વિગતો આપવામાં આવી છે.

કોષ્ટક ૩.૮ : મહેસૂલી ખર્ચ

વર્ષ	મહેસૂલી ખર્ચ (રૂ. કરોડમાં)	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)
૨૦૦૪-૦૫	૨૪૩૦૨	-
૨૦૦૫-૦૬	૨૫૪૬૫	૪.૭૯
૨૦૦૬-૦૭	૨૯૨૩૨	૯.૬૮
૨૦૦૭-૦૮	૩૩૫૪૦	૧૧.૩૪
૨૦૦૮-૦૯	૩૮૭૪૨	૧૨.૩૭
૨૦૦૯-૧૦	૪૮૬૩૮	૧૪.૮૯
૨૦૧૦-૧૧	૫૭૪૪૦	૧૫.૪૧
૨૦૧૧-૧૨	૫૯૭૪૪	૧૩.૭૧
૨૦૧૨-૧૩	૬૯૬૫૮	૧૪.૦૭
૨૦૧૩-૧૪	૭૫૨૫૯	૧૩.૩૮
૨૦૧૪-૧૫	૮૬૬૫૨	૧૩.૫૬
૨૦૧૫-૧૬	૯૫૭૭૯	૧૩.૨૮
૨૦૧૬-૧૭	૧૦૩૮૯૫	૧૨.૮૭
૨૦૧૭-૧૮	૧૧૮૦૬૦	૧૨.૯૩
૨૦૧૮-૧૯	૧૩૨૭૯૦	૧૨.૯૦
૨૦૧૯-૨૦	૧૪૦૮૯૯	૧૨.૪૩
૨૦૨૦-૨૧	૧૫૦૭૦૪	૧૨.૦૮
૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.)	૧૬૨૩૦૬	૧૧.૮૨

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

રાજ્ય સરકારે ઊંચી કિંમતનાં કરજની પુર્વ ચુકવણી, જાહેર દેવાનું કુશળ વ્યવસ્થાપન, પ્રાથમિકતા અનુસાર ખર્ચ, સુયોજિત કર્મચારી સંખ્યાબળ તથા અન્ય આર્થિક પગલા લઈને મહેસૂલી ખર્ચ ઘટાડવા માટે સતત પ્રયત્નો કર્યા છે. આવા પગલાએ વધતા મહેસૂલી ખર્ચ પર કાપ મૂકવાની સાથોસાથ ઉત્તમ પરિણામો પણ આપ્યા છે. રાજ્ય સરકારે નવી નિર્ધારિત પેન્શન યોજના સ્વીકારીને તેની બિન-વિકાસકારી લાંબા ગાળાની જવાબદારીઓને નિયંત્રણમાં રાખવા માટે પગલા લીધા છે. કોષ્ટક ૩.૯ મહેસૂલી ખર્ચના ઘટકો દર્શાવે છે.

કોષ્ટક ૩.૯ : મહેસૂલી ખર્ચના ઘટકો

(રૂ. કરોડમાં)

વર્ષ	મહેસૂલી ખર્ચ	પગાર	પેન્શન	જાહેર દેવાં પર વ્યાજ
૧	૨	૨	૩	૪
૨૦૦૪-૦૫	૨૪૩૦૨	૬૩૯૩	૧૮૯૨	૫૪૩૬
૨૦૦૫-૦૬	૨૫૪૬૫	૬૬૭૫	૨૧૦૧	૫૪૫૨
૨૦૦૬-૦૭	૨૯૨૩૨	૭૦૬૮	૨૪૪૩	૬૧૯૨
૨૦૦૭-૦૮	૩૩૫૪૦	૭૯૨૫	૨૭૦૬	૬૬૭૭
૨૦૦૮-૦૯	૩૮૭૪૨	૮૭૨૭	૨૯૬૨	૭૦૬૫
૨૦૦૯-૧૦	૪૮૬૩૮	૧૨૬૬૪	૪૩૩૧	૭૭૦૩
૨૦૧૦-૧૧	૫૭૪૪૦	૧૫૮૭૩	૫૭૭૯	૮૫૬૩
૨૦૧૧-૧૨	૫૯૭૪૪	૧૭૪૬૦	૫૬૬૭	૯૮૪૦
૨૦૧૨-૧૩	૬૯૬૫૮	૧૮૬૩૬	૭૦૩૧	૧૦૮૮૩
૨૦૧૩-૧૪	૭૫૨૫૯	૧૯૫૧૩	૮૦૫૬	૧૧૯૧૬
૨૦૧૪-૧૫	૮૬૬૫૨	૨૦૯૫૦	૯૧૮૫	૧૩૨૬૨
૨૦૧૫-૧૬	૯૫૭૭૯	૨૨૦૭૨	૯૯૬૩	૧૪૪૫૬
૨૦૧૬-૧૭	૧૦૩૮૯૫	૨૩૫૩૨	૧૧૩૦૩	૧૬૦૮૭
૨૦૧૭-૧૮	૧૧૮૦૬૦	૨૮૧૮૬	૧૩૯૭૯	૧૭૧૪૬
૨૦૧૮-૧૯	૧૩૨૭૯૦	૩૦૫૭૨	૧૮૨૯૫	૧૮૦૭૭
૨૦૧૯-૨૦	૧૪૦૮૯૯	૩૧૮૪૫	૧૭૬૬૩	૨૦૨૯૫
૨૦૨૦-૨૧	૧૫૦૭૦૪	૩૨૬૮૦	૧૮૫૭૦	૨૨૦૨૩
૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં)	૧૬૨૩૦૬	૩૪૫૬૩	૨૦૧૨૨	૨૩૦૬૩
વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	૧૧.૮૨%	૧૦.૪૪%	૧૪.૯૨%	૮.૮૭%

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

૩.૧૧ પગાર ખર્ચ :

રાજ્ય સરકારનો પગાર ખર્ચ ૧૦.૪૪ ટકાનો વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર દર્શાવે છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ થી સાતમા પગાર પંચના અમલીકરણને કારણે પગાર અને પેન્શન ખર્ચમાં વધારો થયેલ છે. પગાર અને પેન્શન ખર્ચમાં થયેલ વધારો મહેસૂલ પૂરાંત અને રાજવિત્તીય ખાધને અસર કરી રહ્યો છે.

૩.૧૨ જાહેર દેવા પરનું વ્યાજ :

લાંબા સમયની પરિયોજનાઓ માટે દેવાનાં સ્વરૂપમાં મૂડી આવક એ મહત્વનો સ્રોત છે. જાહેર દેવાનાં જુદા જુદા ઘટકોમાંથી રાજ્ય સરકાર ખુલ્લા બજારમાંથી લેવામાં આવતી લોન પર લગભગ પૂર્ણ નિયંત્રણ ધરાવે છે. આમ છતાં, રાજ્ય સરકારે સભાનપણે જરૂરિયાત આધારિત લોન લેવાનો અભિગમ સ્વીકાર્યો છે.

૩.૧૩ મુખ્ય સહાયકીઓ :

ગુજરાત સરકારે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮થી તેના બજેટમાં આયોજન અને આયોજન બહાર ખર્ચ વચ્ચેનો ભેદ દૂર કર્યો છે. સહાયકીઓ પૈકી, કૃષિ ક્ષેત્ર સંલગ્ન વીજળી પર આપવામાં આવતી સહાયકીઓ મુખ્ય છે. રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવતી મહત્વની સહાયકીઓ ક્રોષ્ટક ૩.૧૦માં દર્શાવવામાં આવી છે.

ક્રોષ્ટક ૩.૧૦ : સહાયકીઓ

(રૂ. કરોડમાં)

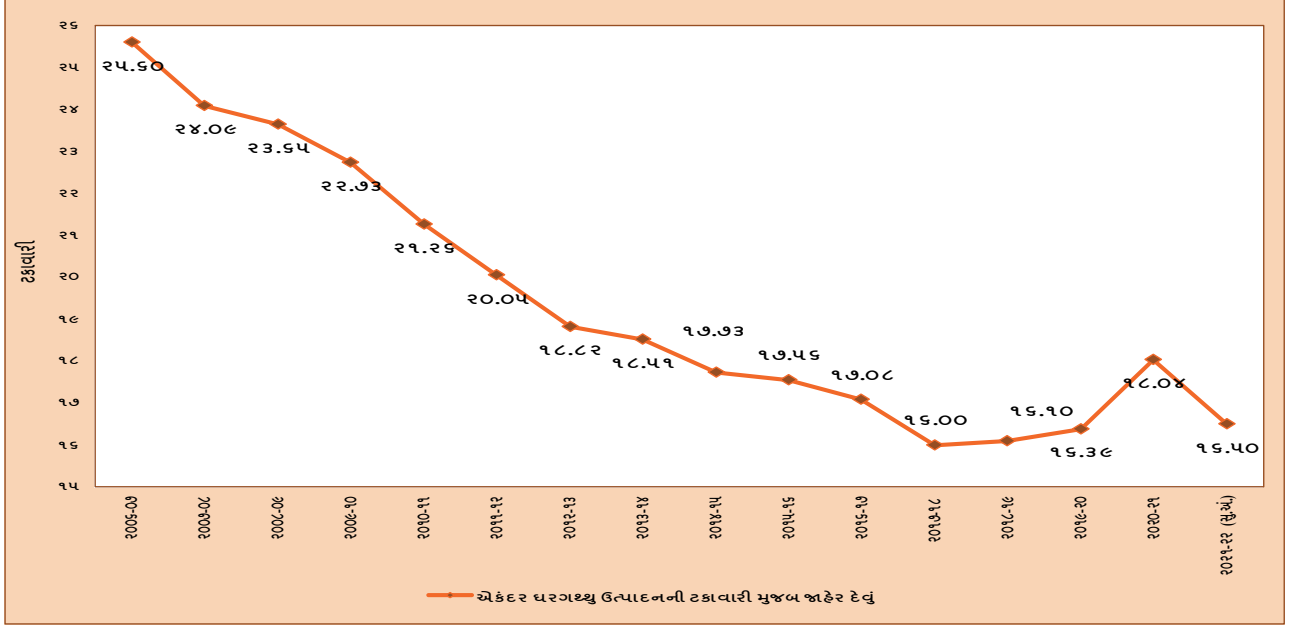
વિભાગ	૨૦૧૦-૧૧	૨૦૧૧-૧૨	૨૦૧૨-૧૩	૨૦૧૩-૧૪	૨૦૧૪-૧૫	૨૦૧૫-૧૬	૨૦૧૬-૧૭	૨૦૧૭-૧૮	૨૦૧૮-૧૯	૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.)
કૃષિ અને સહકાર	૫૯૬	૩૦૫	૪૨૮	૬૦૫	૯૨૨	૭૦૫	૧૦૮૨	૧૭૧૬	૧૯૦૫	૧૮૭૭	૨૨૮૨	૧૯૭૪
ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ	૨૬૩૫	૩૧૬૭	૩૮૧૧	૩૫૯૮	૫૩૩૪	૪૪૩૯	૫૦૩૯	૫૭૭૬	૭૬૧૨	૮૫૭૫	૯૧૭૮	૧૦૮૫૨
અન્ન અને નાગરિક પુરવઠો	૧૭૩	૨૧૦	૨૧૦	૧૯૩	૩૪૩	૩૪૩	૪૮૫	૫૨૮	૫૦૮	૨૮૬	૮૯૬	૧૦૫૯
બંદરો અને વાહન-વ્યવહાર	૫૦૧	૭૦૩	૬૫૧	૬૪૮	૭૬૧	૩૦૧	૩૦૧	૪૭૫	૩૫૦	૩૨૧	૪૦૪	૬૩૮
અન્ય	૧૦૭૦	૧૩૬૦	૧૬૧૫	૧૫૬૬	૨૩૧૪	૩૨૫૭	૪૧૭૪	૫૧૨૭	૬૮૯૩	૭૩૬૧	૯૩૯૪	૭૮૦૧
કુલ	૪૯૭૫	૫૭૪૫	૬૭૧૫	૬૬૧૦	૯૬૭૪	૯૦૪૫	૧૧૦૮૧	૧૩૬૨૧	૧૭૨૬૮	૧૮૪૨૦	૨૨૧૫૫	૨૨૩૨૩

સ્ત્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

૩.૧૪ જાહેર દેવું :

૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૨ના રોજ રાજ્યનું જાહેર દેવું રૂ. ૩૨૦૮૧૨ કરોડ અંદાજિત છે, જે એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના ૧૬.૫૦ ટકા જેટલું થાય છે. જાહેર દેવાં સામે એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના ગુણોત્તરમાં થયેલો સુધારો, આકૃતિ ૩.૪માં દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

આકૃતિ ૩.૪ : એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનની ટકાવારી મુજબ જાહેર દેવું

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

એકંદર જાહેર દેવાંની વિગતો નીચેના કોષ્ટક ૩.૧૧માં આપવામાં આવી છે.

કોષ્ટક ૩.૧૧ : જાહેર દેવાંના ઘટકો

(રૂ. કરોડમાં)

સ્રોત / વર્ષ	૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૬ ના રોજ		૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૭ ના રોજ		૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૮ ના રોજ		૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૯ ના રોજ		૩૧મી માર્ચ ૨૦૨૦ ના રોજ		૩૧મી માર્ચ ૨૦૨૧ ના રોજ	
	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	કુલના ટકા	
બજાર લોન + પાવર બોન્ડ્સ	૧૧૫૧૫૮	૬૩.૭૧	૧૩૬૧૦૨	૬૮.૨૮	૧૫૧૮૮૭	૭૧.૪૫	૧૭૯૩૨૩	૭૪.૬૨	૨૦૭૯૨૩	૭૭.૮૫	૨૪૧૨૦૩	૮૦.૭૨
કેન્દ્ર સરકારની લોન અને પેશગીઓ	૭૦૬૨	૩.૯૧	૬૫૬૬	૩.૨૯	૫૯૪૭	૨.૮૦	૭૪૩૦	૩.૦૯	૭૪૩૪	૨.૭૮	૮૭૮૦	૨.૯૪
નાણાકીય સંસ્થાઓ/બેંકો પાસેથી લીધેલી લોનો	૮૭૦૬	૪.૮૨	૧૦૩૦૦	૫.૧૭	૧૧૮૩૮	૫.૫૭	૧૪૧૬૬	૫.૯૦	૧૫૯૮૨	૫.૯૮	૧૬૭૦૦	૫.૫૯
એન.એસ.એસ. એફ. લોન	૪૯૮૧૭	૨૭.૫૬	૪૬૩૭૦	૨૩.૨૬	૪૨૯૧૯	૨૦.૧૯	૩૯૩૮૫	૧૬.૩૯	૩૫૭૫૬	૧૩.૩૯	૩૨૧૨૭	૧૦.૭૫
કુલ	૧૮૦૭૪૩	૧૦૦	૧૯૯૩૩૮	૧૦૦	૨૧૨૫૯૧	૧૦૦	૨૪૦૩૦૫	૧૦૦	૨૬૭૦૯૫	૧૦૦	૨૯૮૮૧૦	૧૦૦

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

આંકડા નજીકનાં પૂર્ણાંકમાં દર્શાવેલ છે

૨૦૦૮-૦૯ થી ૨૦૨૦-૨૧ના સમય દરમિયાન દેવાંના ઘટકમાં ફેરફાર થયા છે, જેમાં કેન્દ્ર સરકારની લોનનું પ્રમાણ ૧૧.૮૭ ટકાથી ઘટીને ૨.૯૪ ટકા થયું છે. તે જ પ્રમાણે એન.એસ.એસ.એફ લોનનો હિસ્સો ૫૧.૫૯

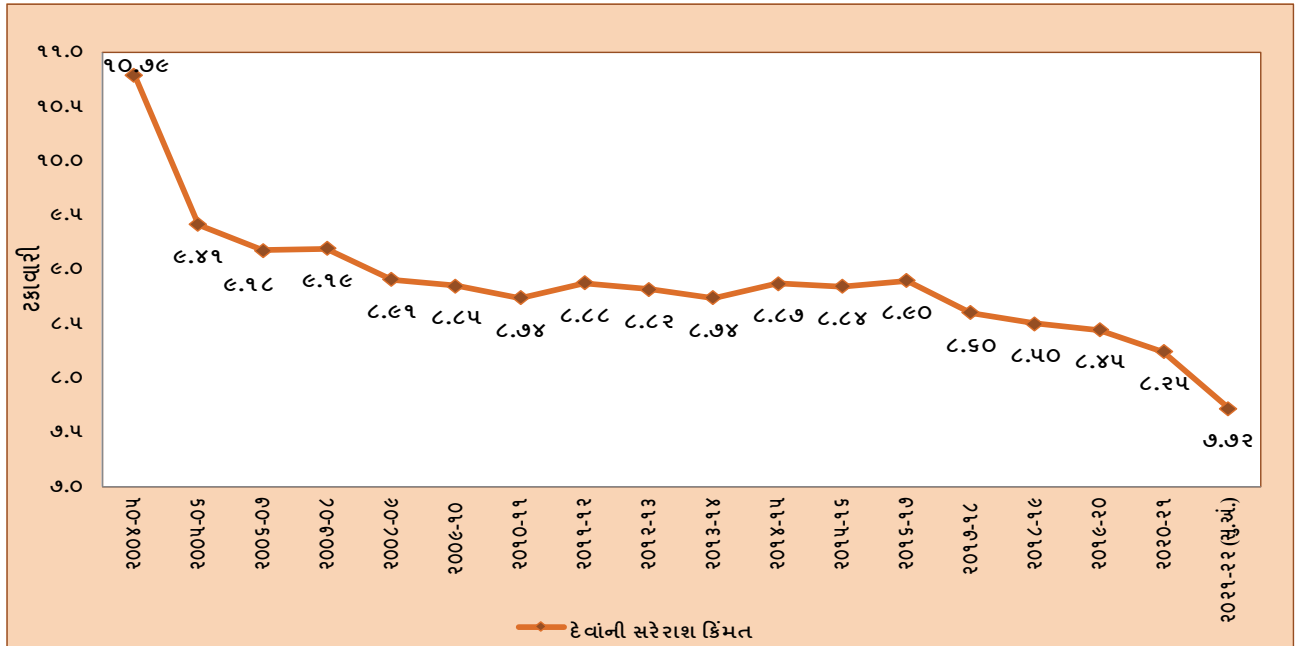
ટકાથી ઘટીને ૧૦.૭૫ ટકા થયો છે, જ્યારે બજાર લોનના હિસ્સો ૩૨.૨૦ ટકાથી વધીને ૮૦.૭૨ ટકા થયો છે જે બજાર લોન પર વધતી નિર્ભરતા પર પ્રકાશ પાડે છે. રાજ્યનાં દેવા-પોર્ટફોલિયો (કોષ્ટક ૩.૧૧) પરથી જોવા મળે છે કે રૂ.૨૯૮૮૧૦ કરોડના કુલ જાહેર દેવાંમાં બજાર લોનનો મોટો હિસ્સો છે, જે કુલ જાહેર દેવાંના ૮૦.૭૨ ટકા છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માં કુલ જાહેર દેવાંના સુધારેલા અંદાજો રૂ ૩૨૦૮૧૨ કરોડ છે.

૩.૧૫. ગુજરાતમાં દેવાં અંગેનું ખર્ચ ૨૦૦૪-૦૫માં ૧૦.૭૯ ટકા હતું, જે ઘટીને ૨૦૨૦-૨૧માં ૮.૨૫ ટકા થયું હતું અને ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)માં તે ૭.૭૨ ટકા થવાની અપેક્ષા છે. જો કે એન.એસ.એસ.એફ. લોન કે જેનું પ્રમાણ કુલ જાહેર દેવાંમાં ૧૦.૭૫ ટકા જેટલું છે તે તેના ઊંચા વ્યાજદરને કારણે રાજ્ય સરકારના નાણાકીય ભારણમાં વધારો કરનારું બની રહેવાનું છે. મહેસૂલી આવકની ટકાવારી તરીકે જાહેર દેવાં પર વ્યાજની ચુકવણી ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)માં ૧૪.૧૫ ટકા થઈ છે, કે જે ૨૦૨૦-૨૧માં ૧૭.૧૮ ટકા અને ૨૦૦૪-૦૫માં ૨૬.૮૨ ટકા હતી.

આગામી વર્ષોના પરત ચુકવણીના સમય પત્રકને ધ્યાને રાખીને, રાજ્યે ૨ થી ૧૦ વર્ષોના જુદાજુદા સમયગાળાની લોન લીધી છે, જે જીએસડીએલ ના સ્પર્ધાત્મક વ્યાજદરમાં પરિણમી છે. આ બાબત ચાલુ તેમજ આગામી વર્ષોમાં વ્યાજ ખર્ચને હકારાત્મક અસર કરશે.

રાજ્ય સરકાર દ્વારા મૂડી ખર્ચની જરૂરિયાતના આધારે ઉછીના નાણાં લેવામાં આવે છે. ઉછીના નાણાં પરની વ્યાજની ચુકવણી રાજ્ય માટે બિન-મતપાત્ર જવાબદારી છે.

આકૃતિ ૩.૫ : દેવાની સરેરાશ કિંમત

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

૩.૧૬.ગુજરાત રાજ્ય બાંધધરી અધિનિયમ, ૧૯૬૩ બાંધધરી આપવા અંગે રાજ્યની વહીવટી સત્તાની મર્યાદા નિયત કરવા માટેનું માળખું પૂરું પાડે છે. રાજ્ય વિધાનસભા વખતોવખત આવી મર્યાદાઓ નક્કી કરે છે. હાલમાં (માર્ચ, ૨૦૦૧થી) બાંધધરીની મર્યાદા રૂ.૨૦,૦૦૦ કરોડ છે. આ મર્યાદા સામે તા.૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૧ના રોજની બાકી સરકારી બાંધધરી રૂ. ૩ ૬૯૧ કરોડ જેટલી છે. નીચેના કોષ્ટક ૩.૧૨ માં કુલ બાંધધરીની ટકાવારી રૂપે વિભાગ દીઠ બાકી બાંધધરીઓ દર્શાવવામાં આવી છે.

કોષ્ટક ૩.૧૨ : કુલ બાંધધરીની ટકાવારી રૂપે વિભાગદીઠ બાકી બાંધધરીઓ

ક્રમ	વિભાગનું નામ	૨૦૦૫-	૨૦૦૬-	૨૦૦૭-	૨૦૦૮-	૨૦૦૯-	૨૦૧૦-	૨૦૧૧-	૨૦૧૨-	૨૦૧૩-	૨૦૧૪-	૨૦૧૫-	૨૦૧૬-	૨૦૧૭-	૨૦૧૮-	૨૦૧૯-	૨૦૨૦-
૧	કૃષિ અને સહકાર	૮.૩૦	૧૦.૪૧	૧૧.૩૯	૧૨.૬૨	૧૩.૦૮	૧૦.૪૯	૧૦.૮૧	૧૨.૮૯	૧૩.૪૫	૧૫.૬૭	૧૮.૨૦	૧૯.૯૬	૧૯.૦૬	૧૪.૫૧	૧૩.૬૧	૩.૬૭
૨	ઉદ્યોગ અને ખાણ	૫.૧૧	૫.૬૭	૬.૧૧	૬.૬૪	૬.૬૪	૭.૫૧	૮.૬૫	૧૦.૩૨	૧૦.૦૧	૧૦.૯૬	૧૨.૩૯	૧૩.૫૯	૧૩.૫૩	૧૩.૯૨	૧૪.૬૯	૧૭.૦૨
૩	શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહનિર્માણ	૨.૦૫	૨.૨૬	૨.૪૯	૨.૭૪	૨.૮૪	૩.૨૦	૩.૭૦	૪.૪૨	૪.૨૯	૪.૬૯	૫.૩૧	૫.૮૨	૫.૮૦	૫.૯૬	૬.૩૦	૧૫.૧૮
૪	બંદરો અને વાહનવ્યવહાર	૨.૪૩	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	નહિવત	૦.૦૧	૦.૦૧	૫.૫૩
૫	નર્મદા જળસંપત્તિ	૪૭.૩૧	૫૦.૦૦	૫૧.૮૪	૫૨.૨૪	૫૪.૧૩	૫૪.૧૬	૫૪.૩૬	૪૭.૨૯	૪૯.૮૧	૪૬.૮૪	૪૭.૨૫	૪૮.૬૧	૪૭.૧૭	૪૮.૫૩	૪૮.૫૦	૪૦.૫૯
૬	ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ	૩૩.૬૯	૨૭.૭૪	૨૪.૮૧	૨૧.૭૬	૧૮.૯૨	૧૯.૩૪	૧૬.૨૩	૧૫.૯૨	૧૩.૫૫	૧૨.૧૨	૫.૯૦	૦.૦૦	૨.૪૮	૦.૮૫	૦.૦૧	૯.૫૨
૭	વન અને પર્યાવરણ	૦.૦૬	૦.૦૬	૦.૦૭	૦.૦૮	૦.૦૮	૦.૦૯	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૧	૦.૦૧	૦.૦૪
૯	સામાજિક ન્યાય અને અધિકારિતા	૦.૭૫	૦.૮૩	૧.૧૬	૧.૫૪	૧.૮૫	૨.૦૯	૨.૬૨	૩.૯૧	૩.૭૯	૪.૧૫	૪.૮૨	૫.૨૮	૫.૨૬	૫.૪૧	૫.૫૨	૮.૦૫
૧૦	મહિલા અને બાળ વિકાસ	૦.૦૧	૦.૦૧	૦.૦૧	૦.૦૧	૦.૦૧	૦.૦૧	૦.૦૧	૦.૦૨	૦.૦૨	૦.૦૨	૦.૦૨	૦.૦૨	૦.૦૨	૦.૦૨	૦.૦૨	૦.૦૩
૧૧	માર્ગ અને મકાન	૦.૦૩	૦.૦૩	૦.૦૪	૦.૦૪	૦.૦૪	૦.૦૫	૦.૦૬	૦.૦૭	૦.૦૬	૦.૦૭	૦.૦૮	૦.૦૮	૦.૦૮	૦.૧૦	૦.૦૯	૦.૧૧
૧૨	અન્ય વિભાગો	૦.૨૭	૩.૦૦	૨.૦૮	૨.૩૧	૨.૪૦	૩.૦૬	૩.૫૪	૫.૧૬	૫.૦૧	૫.૪૮	૬.૦૩	૬.૬૧	૬.૫૮	૬.૭૭	૬.૬૦	૦.૧૬

સ્ત્રોત : નાણા વિભાગ

૪. મધ્યમ મુદતીય રાજવિત્તીય નીતિવિષયક નિવેદન

ફોર્મ - ક : ૧
(જુઓ નિયમ - ૪)
મધ્યમ મુદતીય રાજવિત્તીય નીતિ વિષયક નિવેદન

ક. રાજવિત્તીય સૂચકો - કમવર્તી લક્ષ્યાંકો

ક્રમ	વિગત	અગાઉનું વર્ષ		ચાલુ વર્ષ		આગામી વર્ષ	પછીના બે વર્ષના લક્ષ્યાંકો	
		૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૧-૨૨ (અં.)	૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	૨૦૨૨-૨૩ (અં.)	૨૦૨૩-૨૪	૨૦૨૪-૨૫
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯
૧	મહેસૂલી ખાધ (-)/ પુરાંત (+) (રૂ. કરોડમાં)	+૧૯૪૫	-૨૨૫૪૮	+૧૨૦૯	+૭૧૪	+૧૦૦૬	+૨૨૦૦	+૨૩૦૦
૨	રાજવિત્તીય ખાધ (-) (રૂ. કરોડમાં)	-૨૪૫૮૧	-૪૦૪૩૮	-૩૦૭૮૩	-૨૯૨૭૧	-૩૬૧૧૩	-૫૬૧૭૧	-૬૩૬૫૪
૩	જાહેર દેવું ** (રૂ. કરોડમાં)	૨૬૭૦૯૫	૨૯૮૮૧૦	૩૨૭૧૩૫	૩૨૦૮૧૨	૩૪૯૭૮૯	૪૦૯૮૧૦	૪૪૯૮૧૦
૪	રાજ્યનું એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદન*** (રૂ. કરોડમાં)	૧૬૨૯૬૩૮	૧૬૫૫૯૧૭	૧૮૭૯૮૨૬	૧૯૪૪૧૦૭	૨૨૦૩૦૬૨	૨૪૯૬૫૧૦	૨૮૨૯૦૪૫
૫	રાજ્યના એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનની ટકાવારી પ્રમાણે રાજવિત્તીય ખાધ	૧.૫૧	૨.૪૪	૧.૬૪	૧.૫૧	૧.૬૪	૨.૨૫	૨.૨૫
૬	રાજ્યના એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનની ટકાવારી પ્રમાણે જાહેર દેવું	૧૬.૩૯	૧૮.૦૪	૧૭.૪૦	૧૬.૫૦	૧૫.૮૮	૧૬.૪૨	૧૫.૯૦
૭	બાકી સરકારી બાંધધરી (રૂ. કરોડમાં)	૪૪૯૪	૩૬૯૧	૨૦૦૦*	૩૦૮૯#	૨૦૦૦*	૨૦૦૦*	૨૦૦૦*

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્રો પ્રકાશનો

બાકી બાંધધરીઓ તા. ૩૧-૦૧-૨૦૨૨ની સ્થિતિએ

* નવી બાંધધરી અન્ય બાંધધરી ૨૬ થવાની જગ્યાએ આપવામાં આવશે તેને કુલ રૂ. ૨૦૦૦૦/- કરોડની મર્યાદામાં અપાશે.

** નાણા મંત્રાલય, ભારત સરકારના તા. ૧/૯/૨૦૨૦ના કાર્યાલય આદેશ મુજબ, રાજ્યોને જીએસટી વળતરની નુકસાની સામે મળેલ જી.એસ.ટી. વળતર લોનની રકમ (રૂ. ૯૨૨૨ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૦-૨૧ માટે અને રૂ. ૧૩૦૪૦ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.) માટે) નાણાપંચના ધારા-ધોરણો મુજબ રાજ્યના જાહેર દેવાનો ભાગ બનશે નહીં.

*** રાજ્યના એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ અને વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.) માટેના અંદાજો અનુક્રમે ઝડપી અને અગ્રિમ અંદાજો પર આધારિત છે. જ્યારે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ થી વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ના અંદાજોમાં ૧૪મા નાણા પંચના અનુમાન મુજબ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ના રાજ્યના એકંદર ધરગથ્થુ ઉત્પાદનના અગ્રિમ અંદાજો પર ૧૩.૩૨ ટકાના દરે વધારીને અંદાજવામાં આવ્યા છે.

ખ. રાજ્યવિત્તીય સૂચકોનું સમર્થન કરતી ધારણાઓ

- (૧) મહેસૂલી આવક : મહેસૂલી આવકમાં કરવેરા દ્વારા પ્રાપ્ય આવક અને કરવેરા સિવાયની આવકનો સમાવેશ થાય છે. કરવેરા અને બિન-કરવેરા સંબંધી આવકનો એક ભાગ કેન્દ્ર સરકાર તરફથી પ્રાપ્ત થાય છે.
- ક) કરવેરા સંબંધી આવક : કરવેરાની આવકમાં રાજ્યના પોતાના કરવેરાથી થતી આવક અને કેન્દ્રમાંથી આવતા કર પ્રવાહોનો સમાવેશ થાય છે. ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)ના વર્ષમાં રાજ્યના પોતાના કરવેરામાંથી થનારી અંદાજી આવક રૂ. ૧૦૫૩૩૧ કરોડ છે, જે ૨૦૦૪-૦૫ થી ૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)ના સમયગાળામાં વાર્ષિક ૧૩.૧૨ ટકાના વાર્ષિક વૃદ્ધિ દરે અને છેલ્લા વર્ષમાં ૪૯.૮૭ ટકાના દરે વધી છે. તેમ છતાં, આગામી વર્ષો માટે ૨૦૨૧-૨૨(આધાર વર્ષ)ના અંદાજોના આધારે ૧૦ ટકાના દરે વધવાની ધારણા છે.
- ખ) કરવેરા સિવાયની આવક : વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટેની રાજ્યની પોતાની બિન-કર આવક રૂ. ૧૦૪૯૩ કરોડની હતી, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ ના સુધારેલા અંદાજોમાં બિન-કર આવક રૂ. ૧૩૦૫૯ કરોડ છે,
- (૨) મૂડી આવક : ૨૦૨૦-૨૧ના નાણાકીય વર્ષમાં મૂડી આવક રૂ. ૬૮૯૮૦ કરોડ(જે પૈકી રૂ. ૯૨૨૨ કરોડ જીએસટી કમ્પેન્સેશન કે જે લોન તરીકે મળેલ) હતી. જ્યારે તે જ સમયગાળામાં મૂડી હિસાબ-ખર્ચની જોગવાઈ રૂ. ૨૮૦૧૪ કરોડ હતી. ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)ના વર્ષ ની મૂડી આવક અને મૂડી હિસાબ-ખર્ચ અનુક્રમે રૂ. ૫૯૭૪૬ કરોડ (જે પૈકી રૂ. ૧૩૦૪૦ કરોડ જીએસટી કમ્પેન્સેશન કે જે લોન તરીકે મળેલ) અને રૂ. ૩૦૨૩૫ કરોડ અંદાજવામાં આવ્યા છે.
- ક) વધારાની કેન્દ્રીય સહાયરૂપે કેન્દ્ર તરફથી પ્રાપ્ત થનારી લોન અને પેશગીઓ : બારમા નાણાપંચની ભલામણોના આધારે ભારત સરકારે બાહ્ય સહાયથી ચાલતી ચાલુ પરિયોજનાઓ સિવાયના કિસ્સાઓમાં રાજ્યોને આયોજન હેઠળની લોન આપવાનું ૨૦૦૫-૦૬ ના નાણાકીય વર્ષથી બંધ કર્યું છે. તેથી મધ્યમ મુદતીય રાજવિત્તીય નીતિ અન્વયેનાં અનુમાનોમાં તેનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.
- ખ) એન.એસ.એસ.એફ.ને આપવામાં આવેલી ખાસ જામીનગીરીઓ :
ચૌદમા નાણા પંચે રાજ્ય માટે કેન્દ્ર દ્વારા ફાળવવામાં આવતી એન.એસ.એસ.એફની લોન બંધ કરવાની ભલામણ કરી છે. તદનુસાર રાજ્યને નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭થી એન.એસ.એસ.એફની લોન મળતી બંધ થઈ છે.
- ગ) મુક્ત બજારમાંથી લેવામાં આવતું કરજ : ૩૧મી માર્ચ-૨૦૨૧ ના અંત સુધીમાં કુલ જાહેર દેવાંના ૮૦.૭૨ ટકા સાથે બજાર લોનનો હિસ્સો મુખ્ય રહ્યો છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માટેના સુધારેલા અંદાજો મુજબ રાજ્ય નાણાકીય વર્ષમાં રૂ. ૪૧૦૦૦ કરોડનું કરજ મેળવશે તેવો અંદાજ છે. મુક્ત બજારમાંથી લેવામાં આવતા કરજની બાબતમાં રાજ્ય તેના સુધારેલા નાણાકીય દેખાવને લીધે બાયધરીનો આશરો લીધા વગર ખૂબ જ સ્પર્ધાત્મક દરે કરજ લઈ શક્યું છે. આને પરિણામે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)માં ભારિત સરેરાશ પડતર ૬.૫૪ ટકાના દરે બજારમાંથી કરજ લેવામાં આવ્યું હોઈ રાજ્યના વ્યાજમાં નોંધપાત્ર બચત થઈ છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં રાજ્યએ બજારના સ્પર્ધાત્મક વ્યાજ દરથી દેવું મેળવ્યું છે.

ધ) લોન અને પેશગીઓની વસૂલાત : નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ મુજબ રૂ. ૧૧૫૬૨ કરોડની લોન અને પેશગીઓની વસૂલાત બાકી હતી. રાજ્ય સરકારે ૨૦૨૦-૨૧ માં રૂ. ૧૫૬ કરોડની વસૂલાત કરી હતી અને ૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.) માં વસૂલાત રૂ. ૨૫૦ કરોડ અંદાજ છે.

ચ) નાણાકીય સંસ્થાઓ પાસેથી લેવામાં આવતું કરજ : નાબાઈ, હુડકો, એલઆઇસી, જેવી સંસ્થાઓ પાસેથી લેવામાં આવતી લોન પરિયોજના આધારિત હોય છે અને તે સમગ્ર રીતે મેળવવામાં આવતી લોનના ભાગરૂપે હોય છે. નાબાઈ તરફથી મળતી લોન નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)મા ૨.૮૩ ટકાના ભારિત સરેરાશ વ્યાજના દરે પ્રાપ્ત થાય છે અને તે રાજ્ય સરકાર માટે લોન મેળવવા માટેનો સૌથી સસ્તો સ્ત્રોત છે. રાજ્ય આ સ્ત્રોતને અગ્રતા આપી રહ્યું છે અને તે દ્વારા ખર્ચ ઘટાડવા રાજ્ય સરકાર આ વ્યૂહ આગળ ધપાવવાનો ઈરાદો ધરાવે છે.

તદુપરાંત, રાજ્ય સરકારના જાહેર સાહસો દ્વારા રાજ્ય સરકારમાંથી બાહેધરી પ્રાપ્ત કર્યા બાદ નાણાકીય સંસ્થાઓ પાસેથી ઉછીના નાણા લેવામાં આવે છે, જે રાજ્યની આકસ્મિક ખર્ચની જવાબદારીમાં ઉમેરો કરે છે.

છ) અન્ય પ્રાપ્તિઓ (ચોખ્ખી) કર્મચારી વીમો, ભવિષ્યનિધિ વગેરે : રાજ્યના જાહેર હિસાબમાં જાહેર ભવિષ્ય નિધિ અને અન્ય નિધિની જમા રકમમાં વધારાને કારણે રાજ્ય સરકાર પર વધતી જવાબદારીના કિસ્સાઓ બને છે, જે રાજ્યના એકત્રિત નિધિ સિવાયની છે. એવું અનુમાન છે કે રાજ્યના જાહેર હિસાબ ખાતે થતી આવકનું પ્રમાણ વધશે.

જ) જીએસટી કમ્પેન્સેશનના બદલામાં બેક ટુ બેક લોન : કોવિડ-૧૯ મહામારીને પરિણામે જીએસટી કમ્પેન્સેશનમાં થયેલ ઘટાડાને પહોંચી વળવા માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જીએસટી કમ્પેન્સેશનનાં બદલામાં બેક ટુ બેક લોન નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧થી આપવામાં આવી રહેલ છે.

ઝ) કેન્દ્રીય સહાય: કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા મુડી ખર્ચ માટે રાજ્યોને કેન્દ્રીય સહાયની યોજના અમલમાં મુકવામાં આવી છે, જે અંતર્ગત રાજ્યને વ્યાજ મુક્ત લોન આપવામાં આવેલ છે.

(૩) કુલ ખર્ચ : કુલ ખર્ચને મહેસૂલી અને મૂડી હિસાબમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.

ક) મહેસૂલી હિસાબ : મહેસૂલી હિસાબમાં મુખ્યત્વે પગાર, પેન્શન, જાહેર દેવાંના વ્યાજની ચુકવણી અને સહાયકીઓનો સમાવેશ થાય છે.

૧. જાહેર દેવાંના વ્યાજની ચુકવણી : ૨૦૨૦-૨૧ ના વર્ષ માટે કરજ મેળવવા પાછળ ૮.૨૫ ટકા જેટલું સરેરાશ ખર્ચ કરવામાં આવ્યું હતું અને ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)માં તે ૭.૭૨ ટકા જેટલું થવાનો અંદાજ છે. આગામી સમયમાં, રાજ્ય સરકાર જાહેર દેવાં પરના વ્યાજની ચુકવણીના દરમાં વધારો થવાને કારણે વ્યાજની ચુકવણીનો બોજ વધવાની અપેક્ષા રાખે છે.

૨. મહત્વની પ્રત્યક્ષ સહાયકીઓ : વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧માં કુલ રૂ. ૨૨૧૫૫ કરોડની સહાયકીઓ આપવામાં આવી. જેમાં મુખ્ય હિસ્સો ઉર્જા અને પેટ્રોકેમીકલ્સ ક્ષેત્રનો છે.

૩. પગાર : રાજ્ય સરકારનું પગાર ખર્ચ ૨૦૨૦-૨૧માં રૂ. ૩૨૬૮૦ કરોડની સરખામણીએ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)માં વધીને રૂ. ૩૪૫૬૩ કરોડ જેટલું થયું છે, જે ગત વર્ષની તુલનાએ ૫.૭૬ ટકાનો વધારો દર્શાવે છે. રાજ્યમાં નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭માં સાતમાં પગારપંચની ભલામણોના અમલ અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નવી ભરતીના કારણે પગાર અને પેન્શન ખર્ચમાં વધારો થયો છે.

૪. પેન્શન : રાજ્ય સરકારે ભારત સરકારના મોડલ મુજબની નવી પેન્શન યોજનાનો તા.૧ એપ્રિલ, ૨૦૦૫ થી અમલ શરૂ કર્યો છે.

ખ). મૂડી હિસાબ :

૧. મૂડી હિસાબ-ખર્ચ જોગવાઈ : વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ના સુધારેલ અંદાજો મુજબ મૂડી ખર્ચ જોગવાઈ રૂ. ૩૦૨૩૫ કરોડની રહેશે.

૨. લોન અને પેશગીઓની વહેંચણી : લોન અને પેશગીઓ, ૨૦૨૦-૨૧ માં રૂ. ૧૨૩૩ કરોડની સરખામણીમાં વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.) માં રૂ. ૧૨૧૨ કરોડ સુધી રહી છે તથા આગળ જતા આ સ્તરની આસપાસ રહેવાની ધારણા છે.

(૪) રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં વૃદ્ધિ : ચાલુ કિંમતોએ રાજ્યનું એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન ૨૦૨૦-૨૧(ઝડપી અંદાજ)માં રૂ. ૧૬૫૫૯૧૭ કરોડની સરખામણીમાં વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨(અગ્રિમ અંદાજ) માં રૂ. ૧૯૪૪૧૦૭ કરોડ થવાનો અંદાજ છે, જે વર્ષ દરમિયાન ૧૭.૪ ટકાનો વૃદ્ધિ દર દર્શાવે છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૨૧-૨૨ (અગ્રિમ અંદાજ)ના વર્ષો દરમિયાન રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનમાં ચાલુ કિંમતોએ ૧૨.૧૯ ટકાનો વાર્ષિક વધારો નોંધાયો છે.

ગ. નભાઉ ક્ષમતાનુ મૂલ્યાંકન

૧. સામાન્યતઃ આવક અને ખર્ચ વચ્ચેનું સંતુલન અને વિશેષતઃ મહેસૂલી આવક અને ખર્ચ વચ્ચેનું સંતુલન:

રાજ્ય સરકારની મહેસૂલી આવક ૨૦૦૪-૦૫માં રૂ ૨૦૨૬૫ કરોડ હતી તે વધીને ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.) માં રૂ. ૧૬૩૦૨૦ કરોડ થશે. જે ૧૩.૦૫ ટકાનો વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર દર્શાવે છે. જ્યારે તેની પોતાની કરવેરાની આવક વાર્ષિક ૧૩.૧૨ ટકાના દરે વધી છે. કોષ્ટક અ મહેસૂલી આવકના ઘટકો દર્શાવે છે.

કોષ્ટક - અ : મહેસૂલી આવકના ઘટકો

(રૂ. કરોડમાં)

વર્ષ	રાજ્યની પોતાની મહેસૂલી આવક (SORR)				કેન્દ્રીય કરમાં હિસ્સો				SORRનું કુલ મહેસૂલી આવકમાં પ્રમાણ
	કર	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	બિન-કર	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	કેન્દ્રીય કર	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	અનુદાન	વાર્ષિક વૃદ્ધિ (ટકા)	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
૨૦૦૪-૦૫	૧૨૯૫૯	-	૩૦૯૩	-	૨૨૧૯	-	૧૯૯૭	-	૭૯
૨૦૦૫-૦૬	૧૫૬૯૮	૨૧.૧૪	૩૩૫૩	૮.૪૧	૩૩૭૩	૫૨.૦૧	૨૬૪૩	૩૨.૩૫	૭૬
૨૦૦૬-૦૭	૧૮૪૬૫	૧૯.૩૭	૪૯૪૯	૨૬.૪૯	૪૪૨૬	૪૧.૨૩	૩૧૬૩	૨૫.૮૫	૭૬
૨૦૦૭-૦૮	૨૧૮૮૫	૧૯.૦૯	૪૬૦૯	૧૪.૨૨	૫૪૨૬	૩૪.૭૨	૩૭૬૯	૨૩.૫૮	૭૪
૨૦૦૮-૦૯	૨૩૫૫૭	૧૬.૧૧	૫૦૯૯	૧૩.૩૧	૫૭૨૭	૨૬.૭૫	૪૨૯૩	૨૧.૦૯	૭૪
૨૦૦૯-૧૦	૨૬૭૪૦	૧૫.૫૯	૫૪૫૨	૧૨.૦૦	૫૮૯૧	૨૧.૫૬	૩૫૯૦	૧૨.૪૫	૭૭
૨૦૧૦-૧૧	૩૬૩૩૯	૧૮.૭૫	૪૯૧૫	૮.૦૨	૬૬૭૯	૨૦.૧૬	૪૪૩૧	૧૪.૨૧	૭૯
૨૦૧૧-૧૨	૪૪૨૫૦	૧૯.૧૮	૫૨૭૭	૭.૯૩	૭૭૮૨	૧૯.૬૩	૫૬૫૦	૧૬.૦૨	૭૯
૨૦૧૨-૧૩	૫૩૮૮૦	૧૯.૫૦	૬૦૧૭	૮.૬૭	૮૮૮૬	૧૮.૯૪	૬૪૪૬	૧૫.૭૭	૮૦
૨૦૧૩-૧૪	૫૬૩૭૨	૧૭.૭૫	૭૦૧૮	૯.૫૩	૯૭૦૨	૧૭.૮૧	૬૮૮૩	૧૪.૭૪	૭૯
૨૦૧૪-૧૫	૬૧૩૪૦	૧૬.૮૨	૯૫૪૩	૧૧.૯૩	૧૦૨૯૬	૧૬.૫૯	૧૦૭૯૯	૧૮.૩૯	૭૭
૨૦૧૫-૧૬	૬૨૬૪૯	૧૫.૪૦	૧૦૧૯૪	૧૧.૪૫	૧૫૬૯૧	૧૯.૪૬	૮૯૪૯	૧૪.૬૧	૭૫
૨૦૧૬-૧૭	૬૪૪૪૩	૧૪.૩૦	૧૩૩૪૬	૧૨.૯૬	૧૮૮૩૫	૧૯.૫૧	૧૩૨૧૮	૧૭.૦૬	૭૧
૨૦૧૭-૧૮	૭૧૫૪૯	૧૪.૦૫	૧૫૦૭૪	૧૨.૯૬	૨૦૭૮૨	૧૮.૭૮	૧૫૮૮૬	૧૭.૨૯	૭૦
૨૦૧૮-૧૯	૮૬૩૬૨	૧૪.૫૧	૧૩૪૧૭	૧૧.૦૫	૧૭૨૩૦	૧૫.૭૭	૧૮૯૯૨	૧૭.૪૬	૭૩
૨૦૧૯-૨૦	૭૯૦૦૮	૧૨.૮૧	૧૮૧૦૪	૧૨.૫૦	૨૦૨૩૨	૧૫.૮૮	૨૫૫૦૦	૧૮.૫૧	૬૮
૨૦૨૦-૨૧	૭૦૨૮૦	૧૧.૧૫	૧૦૪૯૩	૭.૯૩	૨૦૨૦૫	૧૪.૮૦	૨૭૧૭૮	૧૭.૭૨	૬૩
૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)	૧૦૫૩૩૧	૧૩.૧૨	૧૩૦૫૯	૮.૮૪	૨૭૭૧૯	૧૬.૦૧	૧૬૯૧૨	૧૩.૩૯	૭૩

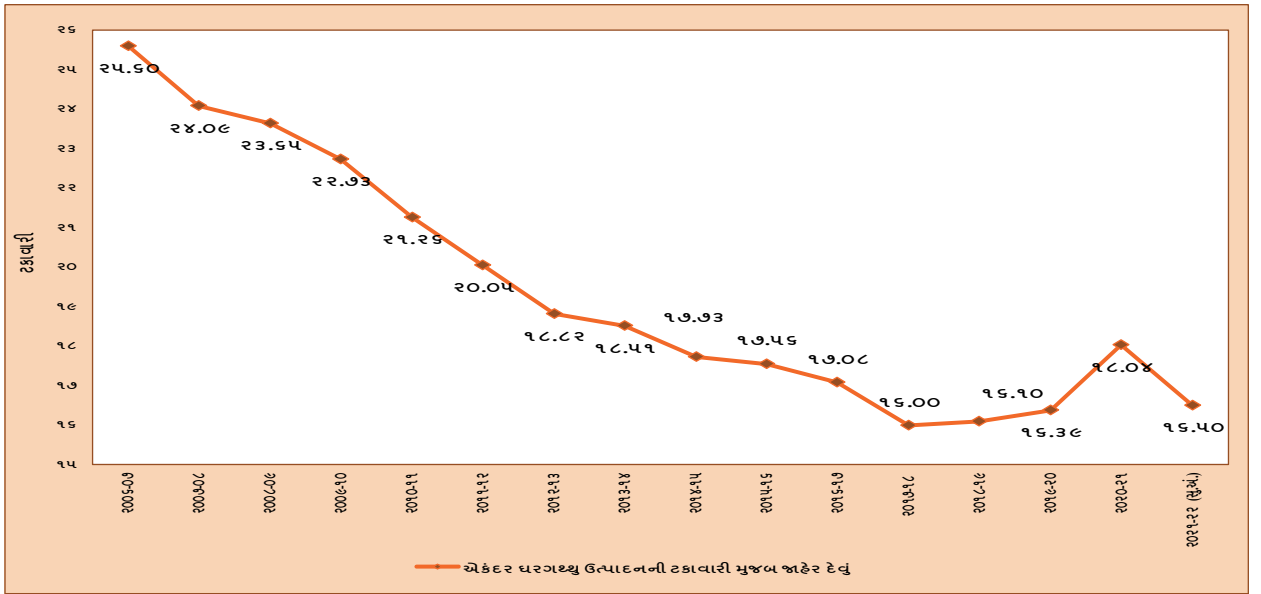
સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

રાજ્ય સરકારે કર/શુલ્કના માળખાને સુનિયોજિત કરવા માટે પહેલ કરી છે. જેનાથી માત્ર વ્યવસ્થાતંત્ર જ સરળ નથી બન્યું, પરંતુ સારું અનુપાલન પણ સુનિશ્ચિત કરી શકાયેલ છે. એટલું જ નહિ, કરના માળખાને વધુ વિસ્તૃત કરવા માટે પણ સતત પ્રયત્નો કરવામાં આવ્યા છે. જેના પરિણામે રાજ્યમા કરવેરા ચુકવવાનું પ્રમાણ વધ્યું છે.

દેવાંની નભાવક્ષમતા

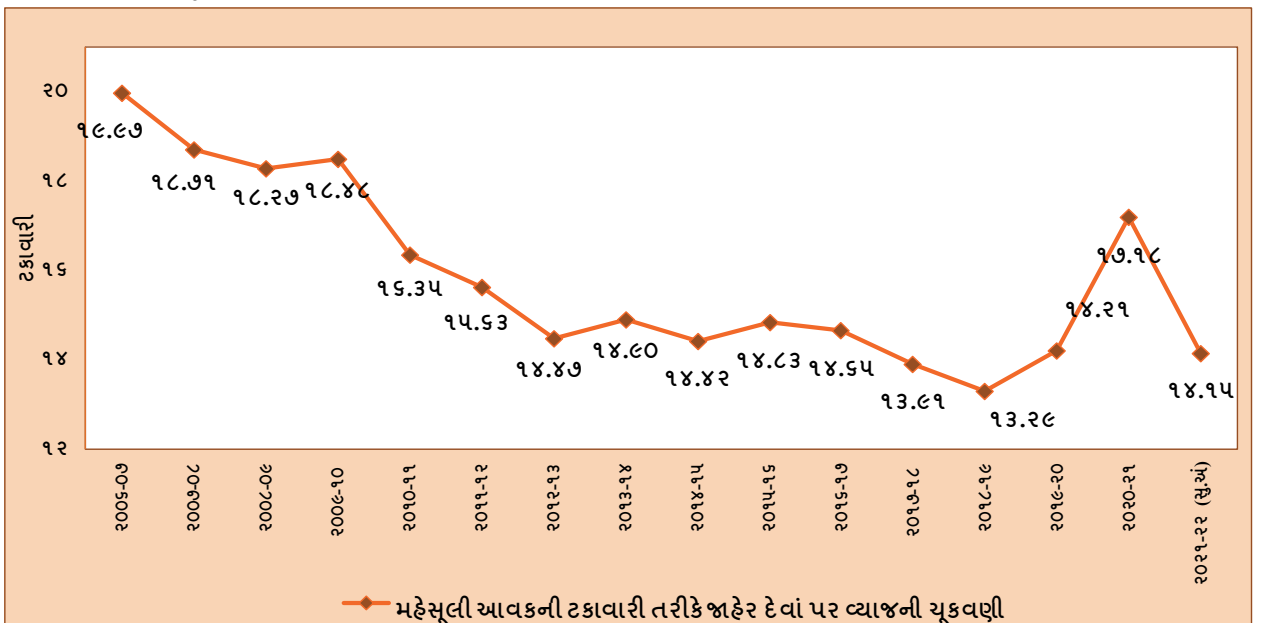
રાજ્ય સરકારે સુનિશ્ચિત કર્યું છે કે જાહેર દેવું વિવેકપૂર્ણ મર્યાદામાં અને નભાઉક્ષમ રહે. એકંદર જાહેર દેવું ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૧ના રોજ રૂ. ૨૯૮૮૧૦ કરોડ હતું, જે ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૨ ના રોજ વધીને રૂ. ૩૨૦૮૧૨ કરોડ થવાનું અનુમાનિત છે. આ લોનો ઉપરનું નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં)માં સરેરાશ વ્યાજ ૭.૭૨ ટકા થવાનું અનુમાન છે. રાજ્ય સરકાર દ્વારા વિત્તીય વિવેક જાળવવામાં આવ્યો હોવાના કારણે દેવાં અને રાજ્યના એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદન તથા જાહેર દેવાં પર વ્યાજની ચુકવણી સામે મહેસૂલી આવકનું પ્રમાણ સારી રીતે જળવાયું છે. દેવાં સામે એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનનો ગુણોત્તર અને જાહેર દેવાં પરના વ્યાજની ચુકવણી સામે મહેસૂલી આવકના ગુણોત્તરમાં થયેલો સુધારો નીચે આકૃતિ - અ અને આકૃતિ - બ માં દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

આકૃતિ - અ : એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનની ટકાવારી મુજબ જાહેર દેવું

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

આકૃતિ - બ : મહેસૂલી આવકની ટકાવારી તરીકે જાહેર દેવાં પર વ્યાજની ચુકવણી

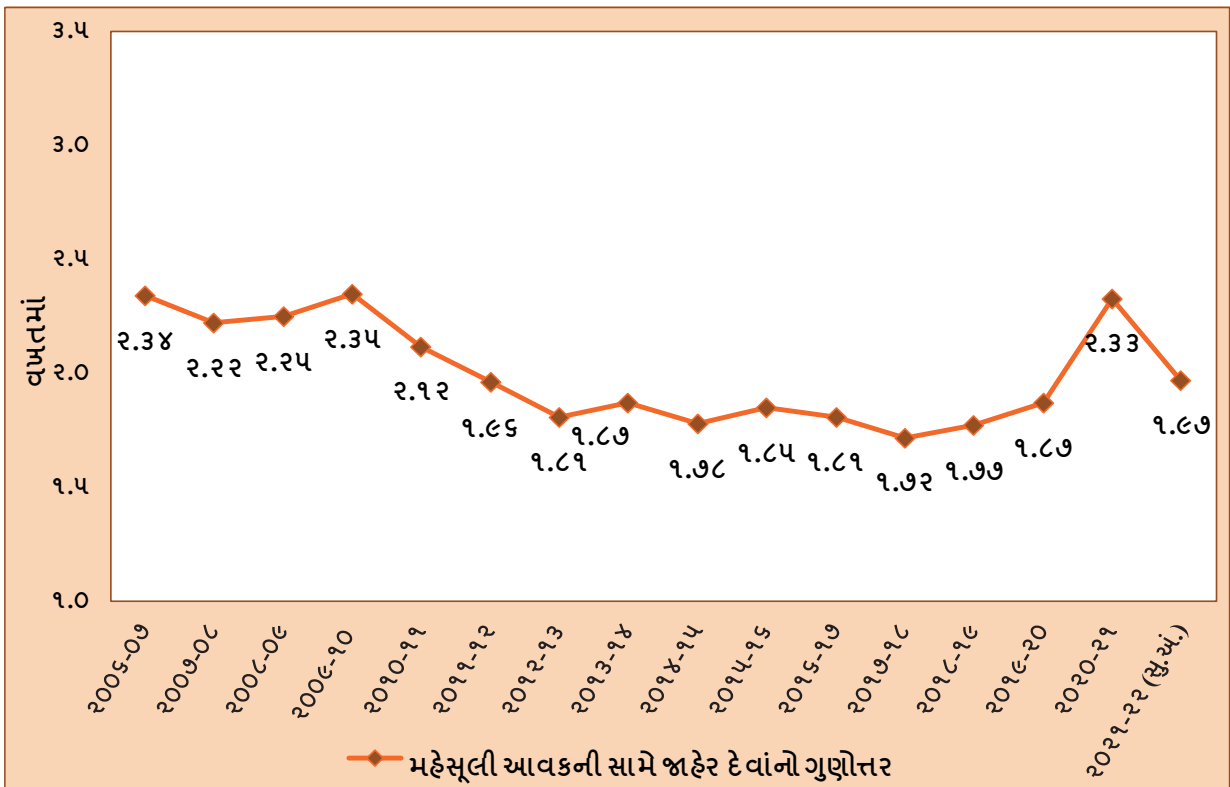

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

આકૃતિઓ અ અને બ મુજબ જોવા મળે છે તેમ, ૨૦૨૧-૨૨(સુ.અં.)માં રાજ્યમાં જાહેર દેવાં સામે એકંદર ધરગથ્ય ઉત્પાદનનો ગુણોત્તર ૧૬.૫૦ ટકા જે આ અંગે નક્કી કરવામાં આવેલા ૨૭.૧ ટકાની મર્યાદા કરતાં ઘણો ઓછો છે. અને જાહેર દેવાં પરના વ્યાજની ચુકવણી સામે મહેસૂલી આવકનો ગુણોત્તર ૧૪.૧૫ ટકા રહેનાર છે.

કુલ મહેસૂલ આવકની ટકાવારી તરીકે કુલ જાહેર દેવાંનું પ્રમાણ દર્શાવતો ગુણોત્તર, દેવાંની નભાઉક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટેનાં માપદંડ પૈકીનો એક ગુણોત્તર છે. રાજવિત્તીય સુધારણા મૂલ્યાંકનો અન્વયે કેન્દ્ર સરકારના નાણા મંત્રાલય મુજબ આ ગુણોત્તરનો માપદંડ ૩ દર્શાવે છે કે દેવું અને તેની પરત ચુકવણી રાજ્ય માટે મહત્તમ બોજ ધરાવે છે. ગુજરાત રાજ્યના પરિપ્રેક્ષ્યમાં મહેસૂલી આવકની સામે જાહેર દેવાંનો ગુણોત્તર વર્ષોવર્ષ ઘટાડાનું વલણ દર્શાવે છે, જે સારી નભાઉક્ષમતાનું ઘોતક છે. આકૃતિ ક મહેસૂલી આવકની સામે જાહેર દેવાંના ગુણોત્તરનું વલણ દર્શાવે છે.

આકૃતિ - ક : મહેસૂલી આવકની સામે જાહેર દેવાંનો ગુણોત્તર

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

સુનિયોજિત દેવાં વ્યવસ્થાપન માટે રાજ્ય સરકારે દેવાં વ્યવસ્થાપન કચેરી (DMO)ની રચના, એકત્રિત ફૂલત નિધિ (CSF) અને બાંધધરી ફેડણી નિધિ (GRF)ની રચના તેમજ બાંધધરી ઉપર મર્યાદા લાદવા જેવાં વિવિધ પગલાં લીધેલાં છે. પ્રાથમિક ખાધની પરિસ્થિતિમાં દેવા સાતત્યની શરત એ છે કે ચાલુ ભાવે જી.એસ.ડી.પી.ની વૃદ્ધિનો દર કુલ દેવાંના વ્યાજ દર કરતા વધારે હોવો જોઈએ. આ સંદર્ભમાં તે નોંધવું જરૂરી છે કે ૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૨૧-૨૨ (અ.અં) દરમિયાન ગુજરાત રાજ્યનો ચાલુ ભાવે જી.એસ.ડી.પી.ની વૃદ્ધિનો દર ૧૨.૧૯ ટકા રહ્યો છે જ્યારે દેવાના સ્ટોક પરનો સામાન્ય વ્યાજ દર ૩૧મી માર્ચ ૨૦૨૨ અંતિત ૭.૭૨ ટકા અંદાજવામા આવ્યો છે.

રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવાયેલાં પગલાંઓ અને ઉક્ત નાણાકીય માપદંડોને ધ્યાનમાં લેતાં, હાલની સપાટીએ દેવું અને તેનો અંદાજ વધારો સંપૂર્ણપણે નભાઉક્ષમ છે.

૧. આકસ્મિક જવાબદારીઓ

બાકી બાંધધરીઓના સંદર્ભમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી રાજ્યની આકસ્મિક જવાબદારીઓમાં ઘણો ઘટાડો જોવામાં આવ્યો છે. ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૧ ના અંતે બાકી જવાબદારીઓ, ગુજરાત બાંધધરી અધિનિયમ, ૧૯૬૩ હેઠળ નિયત કરવામાં આવેલી રૂ. ૨૦,૦૦૦ કરોડની મર્યાદા કરતાં ઘણી ઓછી એટલે કે રૂ. ૩૬૯૧ કરોડ જેટલી છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ દરમિયાન બાંધધરી આપનારની રૂએ કોઈ પણ જવાબદારી ઉપસ્થિત થઈ ન હતી. ૩૧મી ડિસેમ્બર, ૨૦૨૧ સુધીમાં બાંધધરી ફેડણી નિધિમાં એકત્રિત સિલક રૂ. ૫૨૮ કરોડ થઈ છે. જે આકસ્મિક જવાબદારીઓને પહોંચી વળવા માટે જરૂરી સપાટીએ પહોંચ્યું છે.

૨. ઉત્પાદક અસ્કયામતો ઊભી કરવા માટે બજાર લોન સહિત મૂડી આવકનો ઉપયોગ :

સતત ઘટાડાનું વલણ દર્શાવતો દેવાં/જી.એસ.ડી.પીનો ગુણોત્તર સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે મૂડી રૂપ આવકનો ઉત્પાદક અસ્કયામતોના સર્જનમાં ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે. સરકારની અગ્રતા અનુસાર સિંચાઈ, પાણી પુરવઠો, વીજળી, માર્ગ અને પુલો, પરિવહન માળખા જેવી અસ્કયામતો ઊભી કરવા માટે મૂડીરૂપ આવકનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. રાજ્યની હાઈરૂપ સિંચાઈ, વીજળી અને પરિવહન જેવી પૂર્વજરૂરિયાતો વિકસાવતી વખતે, માનવ વિકાસ સૂચકાંક સુધારણાની બાબતને ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવે છે. માનવ વિકાસ સૂચકાંક સુધારવાનો હેતુ સિદ્ધ કરવાની દ્રષ્ટિએ આરોગ્ય, શિક્ષણ, સામાજિક વિકાસ જેવાં ક્ષેત્રોમાં મૂડી-ખર્ચ કરવાનો લક્ષ્યાંક છે.

૩. પેન્શન યુકવણા :

પેન્શનની યુકવણીઓ વૃદ્ધિદરના વલણના આધારે (એટલે કે છેલ્લાં ત્રણ વર્ષ દરમિયાન વાસ્તવિક/ખરેખર યુકવણીઓના સરેરાશ વૃદ્ધિદરના આધારે તથા આગામી નિવૃત્તિઓના આંકડા પર આધારિત છે) વર્ષથી વર્ષના ધોરણે અંદાજવામાં આવે છે. સરકાર દ્વારા પેન્શન અને પગારની જવાબદારીઓનો કોમ્પ્યુટરાઇઝ્ડ ડેટાબેઝ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે, આમ થવાથી આ જવાબદારીઓનું આકલન સમયસર અને સુપેરે શક્ય બનેલ છે. જેમાં પેન્શન અને પગારની યુકવણીઓ ઓનલાઇન કરવામાં આવેલ છે.

રાજ્ય સરકારે વર્ધિત પેન્શન યોજનાને સ્વીકારી અને તેનો અમલ કર્યો છે. જેમાં આ યુકવણીઓ અંગેનો રાજ્ય સરકારનો ફાળો નિયમિત અને પૂર્વાનુમાનિત છે.

નિવેદન - ક : ૨

(જુઓ નિયમ - ૫)

રાજવિત્તીય નીતિ અંગેની વ્યૂહરચના દર્શાવતું નિવેદન

રાજવિત્તીય નીતિનું વિહંગાવલોકન

રાજ્ય સરકાર સમાજના તમામ વર્ગોના સમાનતાપૂર્વક સમાવેશ સાથે ઝડપી વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માંગે છે. રાજવિત્તીય નીતિ રાજ્યની સમગ્ર વિકાસ વ્યૂહરચનામાંથી વિકસાવામાં આવે છે . રાજવિત્તીય નીતિનો વ્યાપક ઉદ્દેશ સંસાધનોનો ઉપયોગ કરીને મહત્તમ સામાજિક અને આર્થિક લાભ મળી શકે તેવા ખર્ચને પ્રાથમિકતા આપીને ઉચ્ચ આર્થિક વૃદ્ધિને સહાયિત કરવાનો અને સુવિધા આપવાનો છે.

૧. વિહંગાવલોકન:

રાજ્ય સરકારનો લાંબા ગાળાનો રાજવિત્તીય ઉદ્દેશ્ય કરવેરા અને ખર્ચનું યોગ્ય સ્તર જાળવી તેના દ્વારા સરકારી આવક અને ખર્ચ સંતુલિત રાખી સમગ્ર આર્થિક ચક્રમાં મહેસુલી પુરાંત જાળવવાનો છે .રાજવિત્તીય ઉદ્દેશ્ય જાહેર દેવાનાં સ્તરને સમજદારીપૂર્વક જાળવી રાખવાનો પણ છે .

રાજવિત્તીય વ્યૂહરચનાનો ઉદ્દેશ્ય સામાજિક અને આર્થિક માળખામાં ઊંચા રોકાણની ખાતરી કરવા માટે મૂડી ખર્ચમાં વધારો કરવાનો છે . મહેસૂલી આવકને વધારવાની સાથે સાથે મહેસૂલી ખર્ચને અંકુશમાં રાખીને આ ઉદ્દેશ્ય શક્ય બનશે. સરકારનો સતત પ્રયાસ કર આધારને વ્યાપક બનાવવાનો રહ્યો છે જેથી આવકમાં સુધારો થાય . એક મજબૂત વ્યાપક-આધાર ધરાવતી કર પ્રણાલી વિકસાવવાની વ્યૂહરચના દ્વારા આ શક્ય બન્યું છે જેનો હેતુ સમાન અને કાર્યક્ષમ રીતે કર એકત્રિત કરવાનો છે. સરકારનો ભાર સામાજિક ક્ષેત્રમાં ખર્ચ વધારવા પર છે જેથી સમાન વૃદ્ધિ અને જીવનની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવા માટે પ્રોત્સાહન આપી શકાય.

૨. આવક પક્ષે વ્યૂહનીતિ

૨.૧ કરવેરા આવક અને કરવેરા નીતિ:

રાજ્યની કરવેરા નીતિ કર માળખાને સુવ્યવસ્થિત કરવા અને વધુ સારા કર અનુપાલન અને વધુ પારદર્શિતા માટે વહીવટને સરળ બનાવવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. ગુજરાતે કેંદ્ર સરકારની સાથોસાથ તા. ૧લી જુલાઈ, ૨૦૧૭થી માલ અને સેવા વેરો (જી.એસ.ટી.)ની શરૂઆત કરી છે. જીએસટીના પ્રારંભથી, કેન્દ્ર અને રાજ્યના જુદાજુદા કર અને ઉપકરો / વધારાના કરો તેમાં સમાવિષ્ટ થયા છે .આ પદ્ધતિ હેઠળ ઝંઝટમુક્ત ઓનલાઇન ટેક્સ રિટર્ન અને ઇલેક્ટ્રોનિક ચૂકવણી વધુ સહેલી બની છે. આગામી વર્ષમાં સુધારણાનો હેતુ કરદાતાઓની સંખ્યા વધારવાનો, કર અનુપાલનમાં સુધારણા કરવાનો અને કર વહીવટી તંત્રને વધુ કાર્યક્ષમ બનાવવાનો છે. જીએસટી પ્રક્રિયામાં જુદા જુદા સુધારાઓથી કરની આવકમાં ટેક્સ બેઇઝમાં વધારો અને ઝડપી વૃદ્ધિ થવાનું અપેક્ષિત છે.

૨.૨ બિન-કરવેરા આવક અને ઉપભોક્તા શુલ્કની વસૂલાત:

રાજ્ય સરકાર યોગ્ય ઉપભોક્તા ખર્ચ વસૂલ કરીને, સામાજિક અને આર્થિક સેવાઓમાંથી ખર્ચ વસૂલાત કરીને તેમજ રાજ્યના જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમોની પુન: રચના કરીને બિન કર સંસાધનોનાં સ્ત્રોતોમાં વધારો કરવાનાં

ઉપાયો તપાસી રહી છે. ઉપભોક્તા શુલ્ક દ્વારા જાહેર સેવાઓના યોગ્ય વપરાશની આદત વિકસશે તેવી અપેક્ષા છે. પરંતુ, આવા શુલ્કનો એક ભાગ અર્ધ સ્વાયત્ત સંસ્થાઓ દ્વારા રાખવામાં આવતો હોઈ, બિન કરની આવક મર્યાદિત થયેલ હતી.

૨.૩ જાહેર દેવાનું વ્યવસ્થાપન અને અન્ય જવાબદારીઓ:

જાહેર દેવાં સામે જીએસડીપીના ગુણોત્તરનું સતત ઘટતું જતું સ્તર દર્શાવે છે કે, દેવાનો ઉપયોગ મુખ્યત્વે રાજ્યના આર્થિક વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે કરવામાં આવી રહ્યો છે, રાજ્ય સરકાર તેની બાકી જવાબદારીઓના કદ અને પ્રકારથી સંપૂર્ણપણે વાકેફ છે અને આ જવાબદારીઓને કાબુમાં રાખવા માટે અનેક પગલાં લેવામાં આવ્યાં છે.

રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલ વધુ સારા નાણાકીય વ્યવસ્થાપનને બજાર તરફથી સારો પ્રતિસાદ સાંપડ્યો છે અને પરિણામે રાજ્ય અત્યંત સ્પર્ધાત્મક દરે નાણાં ઊભાં કરી શક્યું છે. બજારના સહયોગીઓ સાથે કામ પાર પાડવામાં રાજ્ય સરકારનો વધતો જતો વિશ્વાસ એ બાબતનો ખ્યાલ આપે છે કે આમાંનાં કોઈ દેવા માટે બાહેધરી કમિશન ચુકવવાની જરૂરિયાત પડેલ નથી અને તેથી દેવા અંગેનું ખર્ચ પણ નીચું આવ્યું છે. નાણા વિભાગમાં કાર્યરત દેવાં વ્યવસ્થાપન કચેરી, જાહેર દેવાનાં સંચાલન સાથે સંકળાયેલ જુદા જુદા પાસાંઓ પર બારીકાઈથી ધ્યાન આપી રહી છે અને રાજ્યનાં જાહેર દેવાનું સુચારુરૂપે વ્યવસ્થાપન કરી રહેલ છે. એકત્રિત ડૂબત નિધિ ઊભી કરવામાં આવી છે, જેમાં સતત વધારો કરવાનું ચાલુ રાખવામાં આવશે જેથી દેવાની પાકતી મુદતે આ ભંડોળમાંથી ચુકવણી થઈ શકે.

૩. ખર્ચ તરફી વ્યુહરચના

૩.૧ ખર્ચ નીતિ:

સમાન અને સર્વસમાવેશક વિકાસને ઉત્તેજન આપવા સામાજિક અને કલ્યાણકારી કાર્યક્રમો માટે પર્યાપ્ત રીતે જોગવાઈ કરવાની જરૂરિયાત પર મુકેલ ભાર યોગ્ય જ છે. રાજ્યના માનવ વિકાસના સૂચકાંક માટે સામાજિક ક્ષેત્રમાં ખર્ચ અગત્યના સુચિતાર્થો ધરાવે છે. આ સંદર્ભમાં રાજ્ય સરકાર કેટલાક ખર્ચમાં મર્યાદા મૂકવી, ખર્ચનો અગ્રતાક્રમ આપવો, વહીવટી કામગીરીનું મોટા પાયે વિકેન્દ્રીકરણ, સુધારેલ રોકડ વ્યવસ્થાપન તથા નિર્ધારિત લક્ષ્યાંકો સામે સેવા પૂરી પાડવામાં વધુ જવાબદારી સહિતની વિવિધ પદ્ધતિઓ અપનાવી રહી છે. આ સિદ્ધાંતો અપનાવવાથી રાજવિત્તીય એકત્રીકરણની ગુણવત્તાયુક્ત પ્રક્રિયા સુગમ બનશે એવી અપેક્ષા છે.

વધુમાં, રાજ્યએ “ઓનલાઇન અંદાજપત્ર – અનુદાન ફાળવણી અને ખર્ચ દેખરેખ-નિયંત્રણ” સ્વરૂપમાં માહિતી પ્રૌદ્યોગિકી આધારિત પ્રક્રિયાઓ માટે ઈન્ટીગ્રેટેડ ફાઇનાન્સિયલ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ)IFMS I અને II) પ્રસ્થાપિત કર્યું છે, જે દ્વારા ખર્ચના પ્રમાણ અને ગુણવત્તાના નિયંત્રણની વ્યવસ્થા સુદૃઢ બની રહેશે.

ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રાન્સફર(DBT) પદ્ધતિના અમલની રાજ્ય સરકારે શરૂઆત કરી છે. રાજ્ય સરકારે લાભાર્થીઓની ચોક્કસ ઓળખ સુનિશ્ચિત કરી છે. તે સરકાર અને લોકો વચ્ચે (G2P) સરળતાથી કામ થઈ શકે તે માટેની પદ્ધતિ છે. ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રાન્સફર(DBT)ના અમલથી, રાજ્ય સરકાર મહેસૂલી ખર્ચમાં ઘટાડો કરી શકશે અને કોઈપણ મુશ્કેલી વગર લાભાર્થીઓને લાભો ચૂકવવામાં આવશે.

ગુજરાત સરકારે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮થી પરિણામલક્ષી બજેટ લાવવાનો પ્રગતિશીલ નિર્ણય લીધો છે, જે થયેલ ખર્ચ અથવા કરવામાં આવેલ ખર્ચના સ્તર દ્વારા કામગીરીનું મૂલ્યાંકન કરવાની પરંપરાગત પદ્ધતિમાં થયેલું નોંધપાત્ર પરિવર્તન છે. પરિણામલક્ષી અંદાજપત્રનો હેતુ ચોક્કસ પરીણામો સાથે સરકારે કરેલ ખર્ચને જોડવાનો છે જે સરકારની અગ્રિમતાઓ અને વિકાસલક્ષી અભિગમ રજૂ કરે છે. આ પગલું દૂરદર્શીય રાજવિત્તીય વ્યવસ્થાપન તરફ લઈ જશે.

રાજ્ય સરકાર ખર્ચ સુધારણાને આગળ ધપાવવાનાં અને તેને અસરકારક બનાવવા માટેનાં કેટલાંક પગલાં વિચારી રહી છે, જેમાં મંજૂરી પ્રક્રિયાનું સુયોજન, વધુ સારી સત્તા સોંપણી, સુધારેલા ખર્ચ એમઆઇએસ) MIAIS) અને જાહેર રોકાણ માટે મંજૂરીતંત્ર દાખલ કરવાનો સમાવેશ થાય છે, જેનાથી વિલંબમાં ઘટાડો થશે, પરિયોજના મૂલ્યાંકનની ગુણવત્તામાં સુધારો થશે, વધુ સારા લક્ષ્યાંકો સુનિશ્ચિત થશે.

૩.૨ ખર્ચ અને મૂડીરોકાણ વ્યુહરચના:

આગામી વર્ષમાં અંદાજપત્રની ખર્ચ જોગવાઈમાં સામાજિક ક્ષેત્રો, કૃષિ, ગ્રામીણ આંતરમાળખું, શહેરી સુવિધાઓ, મત્સ્યોદ્યોગ, સહકારી ક્ષેત્ર, સિંચાઈ અને પાણી પુરવઠા જેવા મહત્વના વિસ્તારો પર ચોક્કસપણે ધ્યાન આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવશે. આગામી વર્ષના જાહેર ખર્ચમાં મુખ્ય ભાર નીચેના ક્ષેત્રો પર રહેશે.

(૧) આરોગ્ય, શિક્ષણ, આઇ.સી.ડી.એસ. અને ગ્રામ્ય વિકાસ જેવા માનવવિકાસ સુચકાંકો પર કેન્દ્રિત સામાજિક ક્ષેત્રનું ખર્ચ.

(૨) પાક વિમો, માછીમારી, બાગાયત, સિંચાઈ અને સહકારી સંસ્થાઓમાં જોગવાઈ દ્વારા કાયમી આજીવિકા પૂરી પાડવાને કેન્દ્રમાં રાખીને કૃષિ ક્ષેત્રમાં મૂડી ખર્ચ.

૩) (માર્ગો અને પુલો મારફતે ગ્રામીણ જોડાણની સુધારણા માટે ખાસ ખર્ચ જોગવાઈ દ્વારા ગ્રામીણ આધાર માળખાને મજબૂત બનાવવામાં આવશે.

(૪) વિવિધ શહેરી માળખા અને આવાસન પરિયોજના માટે ખર્ચ જોગવાઈ દ્વારા શહેરી સુવિધાઓ વધારવામાં આવશે.

રાજ્ય સરકારે જાહેર ક્ષેત્રના એકમો અને વિભાગોને તેઓના લક્ષ્યાંકો સિધ્ધ કરવા માટે દેવાના અવકાશને વેગ આપીને વિવિધ ક્ષેત્રો માટે અંદાજપત્રીય ખર્ચ જોગવાઈ ઉપરાંત વધારાનો સંસાધનોને ગતિશીલ કરવા માટે એક અગત્યની ભૂમિકાની સંકલ્પના કરી છે. તે પી.એસ.યુ./વિભાગો મારફત સિધ્ધ કરવામાં આવશે, જે વિવિધ રાષ્ટ્રીય અને બહુ આયામી એજન્સીઓમાંથી આ વધારાના અંદાજપત્રીય સંસાધનો ઉભા કરશે. આ વધારાના સંસાધનોનો ઉપર જણાવેલા અગ્રિમતા ધરાવતા ક્ષેત્રોમાં ખર્ચ અને રોકાણ કરવામાં ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

૩.૩ આકસ્મિક અન્ય જવાબદારીઓ:

રાજ્ય સરકારની આકસ્મિક જવાબદારીઓ, તેના બાકી બાંધકામના સંદર્ભમાં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ, છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં નોંધપાત્ર સુધારો દર્શાવે છે. બાકી બાંધકામો, ગુજરાત રાજ્ય બાંધકામ અધિનિયમ, ૧૯૬૩માં નિયત કરેલી રૂ .૨૦૦૦૦ કરોડની મર્યાદાથી ઘણી ઓછી છે.

હાલની બાકી બાંધકામોમાંથી ઉપસ્થિત થતી કોઇપણ આકસ્મિક જવાબદારીઓને પહોંચી વળવા માટે બાંધકામ ફેંડણી ભંડોળ ઊભું કરવામાં આવ્યું છે. આ ભંડોળમાં સતત વધારો થઈ રહ્યો છે અને ડિસેમ્બર-૨૦૨૧ ના અંતે તે

૩. ૫૨૮ કરોડનું થયું છે, જે બાંધધરીઓ અન્વયેની આકસ્મિક જવાબદારીને પહોંચી વળવા માટે પર્યાપ્ત છે. રાજ્ય સરકાર સુનિશ્ચિત કરશે કે જૂની રદ થયેલ બાંધધરીઓની સામે નવી બાંધધરીઓ આપવામાં આવે.

૩.૪ પેન્શન, પગાર અને ઊમું પગારપંચ:

રાજ્ય સરકારે ઊમા પગારપંચનો અમલ કર્યો છે. ઊમા પગારપંચ ઉપરાંત ફિક્સ પગારના કર્મચારીઓના પગારમાં પણ વધારો કર્યો છે. પગાર, પેન્શન અને વ્યાજ યુકવણી જેવા ખર્ચ આવશ્યક કુલ ખર્ચમાં મહત્વનો હિસ્સો રોકી લેતાં હોવાથી સરકાર માટે મર્યાદિત રાજવિત્તીય અવકાશ ઉપલબ્ધ રહે છે.

૪. વ્યૂહાત્મક અગ્રતાઓ:

રાજ્ય સરકાર, નક્કી કરેલ પ્રાધાન્ય ધરાવતાં ક્ષેત્રોમાં, પ્રગતીશીલ અને વિકાસલક્ષી બજેટ જોગવાઈ કરવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે. વધુમાં રાજ્ય સરકાર રાજવિત્તીય શિસ્તને ધ્યાને લઈ મૂડી રોકાણ એકત્ર કરવા રાષ્ટ્રીય અને બહુ આયામી સંસ્થાઓમાંથી સંસાધનો ઉભા કરશે.

ગુજરાત રાજ્યએ છેલ્લા દશકામાં ઉંચો અને સતત આર્થિક વિકાસદર જાળવી રાખ્યો છે. ચાલુ ભાવો મુજબ ૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૨૧-૨૨(અગ્રીમ અંદાજ)ના સમયગાળા દરમિયાન રાજ્યના એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનનો સરેરાશ વૃદ્ધિદર ૧૨.૧૯ ટકા છે પરિણામે રાજ્યનાં કરવેરાની આવક તથા જાહેર દેવાનું પ્રમાણ અને તેની નભાઉક્ષમતા જાળવાઈ રહેલ છે. માનવ વિકાસ સૂચકાંક સુધારા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને સમાવિષ્ટ વિકાસ હાંસલ કરવાના અતિ મહત્વના ઉદ્દેશને ધ્યાનમાં રાખીને સાધનોનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે. સરકારે આ માટે સંતુલિત વૃદ્ધિ અને સ્થિર વિકાસ તરફ દોરી જવા માટે શિક્ષણ અને આરોગ્ય સુધારણા, ગરીબી અને બેરોજગારી નિવારણના ઉદ્દેશવાળા પગલા ભરવાનું આયોજન કર્યું છે. આમ, રાજ્ય તેના વિકાસલક્ષી પગલાંઓ સાથે બાંધછોડ કર્યા વગર તેની રાજવિત્તીય ખાધ નિયંત્રિત કરવા માટે સક્ષમ બનશે.

૫. નાણાકીય જાહેરાત અને ધારણા:

અસરકારક અને ટકાઉ દેવા વ્યવસ્થાપન માટે રાજવિત્તીય પારદર્શિતા અને ડિસ્ક્લોઝર અગત્યનો ભાગ ભજવે છે જે એક સંતુલિત અને સમજદારીપૂર્વકના રાજવિત્તીય વ્યવસ્થાપન અને બૃહદ આર્થિક સંતુલન જાળવી રાખવામાં સહાય કરે છે. તે ભૂતકાળ, વર્તમાન અને ભાવિ પ્રવૃત્તિઓ અને નિર્ણયોના સંદર્ભમાં સર્વગ્રાહી અને વિશ્વસનીય માહિતી પુરી પાડે છે. આ સંદર્ભમાં રાજ્યએ શક્ય હોય તેટલી માહિતી, વ્યવહારીક રીતે શક્ય હોય તે રીતે લોકો સમક્ષ મુકવાના પ્રયત્નો કર્યા છે. હાલની અંદાજપત્રીય પ્રક્રિયામાં તમામ નાણાકીય પત્રકો અને તે અંગેની માહિતી અને ધારણાઓ ગૃહ સમક્ષ મુકવામાં આવે છે.

મધ્યમ ગાળાની રાજવિત્તીય નીતિ અંગેના પત્રકો તથા રાજવિત્તીય વ્યૂહાત્મક નીતિને લગતી ધારણાઓ, ઉપલબ્ધ રેકર્ડ અને રાજ્ય સરકારના પુર્વાનુમાન ઉપર આધારીત છે. આ સાથે તમામ જરૂરી પત્રકો પુરા પાડવામાં આવ્યા છે. રાજ્ય સરકાર અંદાજપત્રનાં સંદર્ભમાં આવક અને ખર્ચની સમીક્ષા કરશે અને અંદાજપત્રીય લક્ષ્યાંકો હાંસલ કરવા માટે ઉપાયાત્મક પગલા પણ સુચવશે.

૬. માહિતી આપતાં નિવેદનો

ફોર્મ ખ : ૧
(જુઓ નિયમ - ૭)
રાજવિત્તીય સૂચકો

(રૂ.કરોડમાં)

ક્રમ	બાબત	અગાઉના વર્ષના ખરેખર આંકડાઓ		ચાલુ વર્ષ		આગામી વર્ષ
		૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૧-૨૨ (અં.)	૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	૨૦૨૨-૨૩ (અં.)
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૧	મહેસૂલ ખાધ (-)/પુરાંત (+)	+૧૯૪૫	- ૨૨૫૪૮	+૧૨૦૯	+૭૧૪	+૧૦૦૬
૨	રાજવિત્તીય ખાધ (-)	-૨૪૫૮૧	-૪૦૪૩૮	-૩૦૭૮૩	-૨૯૨૭૧	-૩૬૧૧૩
૩	જાહેર દેવું*	૨૬૭૦૯૫	૨૯૮૮૧૦	૩૨૭૧૩૫	૩૨૦૮૧૨	૩૪૯૭૮૯
૪	જી.એસ.ડી.પી.	૧૬૨૯૬૩૮	૧૬૫૫૯૧૭	૧૮૭૯૮૨૬	૧૯૪૪૧૦૭	૨૨૦૩૦૬૨
૫	જી.એસ.ડી.પી.ની ટકાવારી મુજબ મહેસૂલ ખાધ/પુરાંત	૦.૧૨	-૧.૩૬	૦.૦૬	૦.૦૪	૦.૦૫
૬	જી.એસ.ડી.પી.ની ટકાવારી મુજબ રાજવિત્તીય ખાધ	૧.૫૧	૨.૪૪	૧.૬૪	૧.૫૧	૧.૬૪
૭	જી.એસ.ડી.પી.ની ટકાવારી મુજબ જાહેર દેવું	૧૬.૩૯	૧૮.૦૪	૧૭.૪૦	૧૬.૫૦	૧૫.૮૮
૮	મહેસૂલ ખર્ચ સામે મહેસૂલ પ્રાપ્તિઓ	૧.૦૧	૦.૮૫	૧.૦૧	૧.૦૦	૧.૦૧
૯	એકંદરે રાજવિત્તીય ખાધની ટકાવારી પ્રમાણે મૂડી ખર્ચ જોગવાઈ	૧૦૯.૬૯	૬૯.૨૮	૧૦૪.૭૪	૧૦૩.૨૯	૧૦૩.૪૮
૧૦	મહેસૂલ પ્રાપ્તિઓની ટકાવારી પ્રમાણે જાહેર દેવાં પર વ્યાજની ચુકવણી	૧૪.૨૧	૧૭.૧૮	૧૪.૧૩	૧૪.૧૫	૧૩.૬૩
૧૧	મહેસૂલ પ્રાપ્તિની ટકાવારી પ્રમાણે પગાર ખર્ચ	૨૨.૨૯	૨૫.૫૦	૨૧.૪૦	૨૧.૨૦	૨૦.૮૮
૧૨	મહેસૂલ પ્રાપ્તિની ટકાવારી પ્રમાણે પેન્શન ખર્ચ	૧૨.૩૭	૧૪.૪૯	૧૦.૯૪	૧૨.૩૪	૧૧.૦૩
૧૩	કુલ પ્રત્યક્ષ સહાય	૧૮૪૨૦	૨૨૧૫૫	૧૯૬૪૯	૨૨૩૨૩	૨૨૧૪૫

* નાણા મંત્રાલય, ભારત સરકારના તા.૧/૯/૨૦૨૦ના કાર્યાલય આદેશ મુજબ, રાજ્યોને જીએસટી વળતરની નુકસાની સામે મળેલ જી.એસ.ટી. વળતર લોનની રકમ (રૂ. ૯૨૨૨ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૦-૨૧ માટે અને રૂ. ૧૩૦૪૦ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.) માટે) નાણાપંચના ધારા-ધોરણો મુજબ રાજ્યના જાહેર દેવાનો ભાગ બનશે નહીં.

ફોર્મ ખ : ૨ (ક)

(જુઓ નિયમ - ૭)

ક - રાજ્ય સરકારની જવાબદારીઓના ઘટકો

(રૂ. કરોડમાં)

ક્રમ	કક્ષા	રાજવિત્તીય વર્ષમાં ઊભું કરેલ		રાજવિત્તીય વર્ષમાં પરત ચુકવણી/ફેડણી		બાકી રકમ (માર્ચના અંતે)	
		અગાઉનું વર્ષ	વર્તમાન વર્ષ	અગાઉનું વર્ષ	વર્તમાન વર્ષ	અગાઉનું વર્ષ	વર્તમાન વર્ષ
		૨૦૨૦- ૨૧ (ખરેખર)	૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	૨૦૨૦- ૨૧ (ખરેખર)	૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	૨૦૨૦-૨૧ (ખરેખર)	૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
૧	એન.એસ.એસ.એફ. લોન	૦	૦	૩૬૨૯	૩૬૨૯	૩૨૧૨૭	૨૮૪૯૭
૨	કેન્દ્ર સરકારની લોન	૨૧૨૭	૧૯૫૫	૭૮૦	૯૩૬	૮૭૮૦	૯૭૯૯
૩	બજાર લોન + પાવર બોન્ડ	૪૪૭૮૦	૪૧૦૦૦	૧૧૫૦૦	૧૭૫૦૧	૨૪૧૨૦૩	૨૬૪૭૦૩
૪	નાણાકીય સંસ્થાઓ/બેંકો પાસેથી લીધેલી લોન	૨૭૨૮	૩૫૦૧	૨૦૧૦	૨૩૮૮	૧૬૭૦૦	૧૭૮૧૨
	જાહેર ટેવું (૧ થી ૪)**	૪૯૬૩૫	૪૬૪૫૬	૧૭૯૨૦	૨૪૪૫૪	૨૯૮૮૧૦	૩૨૦૮૧૨
૫	આર.બી.આઇ.માંથી સાધનોપાય પેશગી/ઓવરડ્રાફ્ટ #	-	૧	-	૧	-	૧
૬	નાની બચતો, સરકારી કર્મચારીઓની ભવિષ્ય નિધિ	૨૦૬૫	૨૧૧૩	૨૨૨૦	૨૨૨૫	૧૦૪૪૭	૧૦૩૩૫
૭	પેન્શન જવાબદારીઓ *	-	-	-	-	-	-
૮	અનામત નિધિ/થાપણો અને અન્ય કર્મચારીઓની ભવિષ્ય નિધિ	૪૫૦૧૦૫	૪૪૫૯૪૭	૪૫૦૬૦૮	૪૪૫૨૩૬	૩૭૭૪૩	૩૮૪૫૩
૯	અન્ય જવાબદારીઓ	-	-	-	-	-	-
	કુલ જવાબદારીઓ (૧ થી ૯)	૫૦૧૮૦૫	૪૯૪૫૧૭	૪૭૦૭૪૮	૪૭૧૯૧૭	૩૪૬૯૯૯	૩૬૯૬૦૧

પ્રતિક જોગવાઈ

* નાણા મંત્રાલય, ભારત સરકારના તા.૧/૯/૨૦૨૦ના કાર્યાલય આદેશ મુજબ, રાજ્યોને જીએસટી વળતરની નુકસાની સામે મળેલ જી.એસ.ટી. વળતર લોનની રકમ (રૂ. ૯૨૨૨ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૦-૨૧ માટે અને રૂ. ૧૩૦૪૦ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.) માટે) નાણાપંચના ધારા-ધોરણો મુજબ રાજ્યના જાહેર ટેવાનો ભાગ બનશે નહીં.

** પેન્શનની ખરેખર જવાબદારીને ગણતરીમાં લેવામાં આવી છે.

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

ફોર્મ ખ : ૨ (ખ)

(જુઓ નિયમ - ૭)

ખ - રાજ્યની જવાબદારીઓ પર ભારિત સરેરાશ વ્યાજ

ક્રમ	કક્ષા	રાજવિત્તીય વર્ષમાં ઊભું કરેલું (ટકામાં) #		બાકી રકમ (માર્ચના અંતે) (રૂ. કરોડમાં)	
		અગાઉનું વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ (ખરેખર)	વર્તમાન વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	અગાઉનું વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ (ખરેખર)	વર્તમાન વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)
૧	૨	૩	૪	૫	૬
૧	એન.એસ.એસ.એફ. લોન	૦.૦૦	૦.૦૦	૩૨૧૨૭	૨૮૪૯૭
૨	કેન્દ્ર સરકારની લોન પેશગીઓ	૦.૭૫	૦.૬૨	૮૭૮૦	૯૭૯૯
૩	બજાર લોન + પાવર બોન્ડ	૬.૬૨	૬.૫૪	૨૪૧૨૦૩	૨૬૪૭૦૩
૪	નાણાકીય સંસ્થાઓ/બેંકો પાસેથી લીધેલી લોન	૨.૮૫	૨.૮૩	૧૬૭૦૦	૧૭૮૧૨
	જાહેર દેવું (૧ થી ૪)*	૬.૩૩	૬.૪૩	૨૯૮૮૧૦	૩૨૦૮૧૨
૫	આર.બી.આઇ.માંથી સાધનોપાય પેશગી/ ઓવરડ્રાફ્ટ @	-	-	-	૧
૬	નાની બચતો, સરકારી કર્મચારીઓની ભવિષ્ય નિધિ	૭.૧૦	૭.૧૦	૧૦૪૪૭	૧૦૩૩૫
૭	પેન્શન જવાબદારીઓ **	-	-	-	-
૮	અનામત નિધિ/થાપણો અને અન્ય કર્મચારીઓની ભવિષ્ય નિધિ	૭.૧૦	૭.૧૦	૩૭૭૪૩	૩૮૪૫૩
૯	અન્ય જવાબદારીઓ.	-	-	-	-
	કુલ જવાબદારીઓ (૧ થી ૯)	-	-	૩૪૬૯૯૯	૩૬૯૬૦૧

સ્રોત : સંબંધિત વર્ષોના નાણાકીય હિસાબો અને અંદાજપત્ર પ્રકાશનો

* નાણા મંત્રાલય, ભારત સરકારના તા.૧/૯/૨૦૨૦ના કાર્યાલય આદેશ મુજબ, રાજ્યોને જીએસટી વળતરની નુકસાની સામે મળેલ જી.એસ.ટી. વળતર લોનની રકમ (રૂ. ૯૨૨૨ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૦-૨૧ માટે અને રૂ. ૧૩૦૪૦ કરોડ ના.વ. ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અ.) માટે) નાણાપંચના ધારા-ધોરણો મુજબ રાજ્યના જાહેર દેવાનો ભાગ બનશે નહીં.

** પેન્શનની ખરેખર જવાબદારીને ગણતરીમાં લેવામાં આવી છે.

@ પ્રતિક જોગવાઈ

ભારિત સરેરાશ વ્યાજ જેમાં રાજ્ય સરકારની જવાબદારીઓના સંબંધિત ઘટકની રકમને ભાર તરીકે ગણવામાં આવી છે.

ફોર્મ ખ : ૩
(જુઓ નિયમ - ૭)
એકત્રિત ફૂલત નિધિ

(રૂ.કરોડમાં)

અગાઉના વર્ષની શરૂઆતમાં એકત્રિત ફૂલત નિધિમાં બાકી સિલક	અગાઉના વર્ષ દરમિયાન થયેલો વધારો	અગાઉના વર્ષ દરમિયાન ફૂલત નિધિમાંથી ઉપાડ	અગાઉના વર્ષના અંતે/ ચાલુ વર્ષની શરૂઆતમાં ફૂલત નિધિમાં બાકી સિલક	સ્તંભ (૪)/ એસએલઆર ૨ ઋણનો બાકી સ્ટોક (ટકા)	ચાલુ વર્ષ દરમિયાન વધારો	ચાલુ વર્ષ દરમિયાન ફૂલત નિધિમાંથી ઉપાડ	અગાઉના વર્ષના અંતે/ આવતાં વર્ષની શરૂઆતમાં ફૂલત નિધિમાં બાકી સિલક	સ્તંભ(૮)/ એસએલઆર ૨ ઋણનો બાકી સ્ટોક (ટકા)
૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧		૨૦૨૧-૨૨*	૨૦૨૧-૨૨*	૨૦૨૧-૨૨*	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯
૧૩૨૭૭	૧૭૭૧	૯૯૫૮	૫૦૯૦	૧.૪૭	૧૮૩૬	૦	૬૯૨૬	૧.૭૯

સ્રોત : નાણા વિભાગ

- (૧) ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ અને ૨૦૨૦-૨૧ ગત વર્ષ છે. ચાલુ વર્ષના આંકડા તા. ૩૧ ડિસેમ્બર, ૨૦૨૧* સુધીના પ્રાપ્ય છે.
(૨) ચાલુ વર્ષની બંધ સિલકમાં (કોલમ નં.૮) દર્શાવેલી રકમમાં મળેલા તથા પુન:રોકાણ પામેલા વ્યાજનો સમાવેશ થાય છે.

ફોર્મ ખ : ૪
(જુઓ નિયમ - ૭)
સરકારે આપેલી બાંચધરીઓ

(તા. ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૨૧ની સ્થિતિએ) (રૂ. કરોડમાં)

કક્ષા (કૌસમાં બાંચધરી નો નં.)	વર્ષ દરમિયાન આપેલી બાંચધરીની મહત્તમ રકમ	વર્ષ શરૂઆતમાં બાકી	વર્ષ દરમિયાન વધારો	વર્ષ દરમિયાન ઘટાડો (વર્ષ દરમિયાન પાછી ખેંચી હોય તે સિવાય)	વર્ષ દરમિયાન ઊભી થઇ હોય તેવી જવાબદારી		વર્ષના અંતે બાકી	બાંચધરીનું કમિશન અથવા ફી		વિશેષ નોંધ
	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧	મુક્ત કરેલી	મુક્ત ન કરેલી	૨૦૨૦-૨૧	મળવાપાત્ર	મળેલી	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧
	૪૪૯૪	૪૪૯૪	૬૦	૮૬૩	૦.૦૦	૦	૩૬૯૧	૦	૦	-

સ્રોત : નાણા વિભાગ

ફોર્મ ખ : ૫
(જુઓ નિયમ - ૭)
બાકી જોખમ-ભારિત બાંચધરીઓ

(રૂ.કરોડમાં)

સંભવિત બાકી	જોખમનું પ્રમાણ (ટકા)	વર્ષ દરમિયાન બાકી રકમ		વર્ષ દરમિયાન જોખમ-ભારિત બાકી બાંચધરીઓ	
		૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૧૯-૨૦	૨૦૨૦-૨૧
પ્રત્યક્ષ જવાબદારીઓ	૧૦૦	૬૩	૫૧	૬૩	૫૧
વધારે જોખમ	૭૫	૭૫૦	૬૧૦	૫૬૩	૪૫૮
મધ્યમ જોખમ	૫૦	૬૪૭	૫૨૬	૩૨૪	૨૬૩
ઓછું જોખમ	૨૫	૨૩૮૫	૧૯૪૯	૫૯૯	૪૮૭
ઘણું ઓછું જોખમ	૫	૬૪૦	૫૨૧	૩૨	૨૬
કુલ બાકી		૪૪૯૫	૩૬૫૭	૧૫૮૧	૧૨૮૫

નોંધ : જોખમનું પ્રમાણ વિવિધ પ્રકારની બાંચધરીઓની શ્રેણી માટે પૂર્વનિર્ધારિત કરવામાં આવેલ છે.

અહેવાલનું વર્ષ : ૨૦૨૦-૨૧

સ્ત્રોત : નાણા વિભાગ

ફોર્મ ખ : ૬
(જુઓ નિયમ - ૭)
બાંચધરી ફેડણી નિધિ (જી.આર.એફ.)

(રૂ.કરોડમાં)

ગત વર્ષના અંતે જવાબદારી ઊભી થઇ હોય તેવી બાકી બાંચધરીઓ	ગત વર્ષના અંતે બાંચધરી ફેડણી નિધિની બાકી સિલક	ચાલુ વર્ષ દરમિયાન જવાબદારી ઊભી થનારી સંભવિત બાંચધરીઓની રકમ	ચાલુ વર્ષ દરમિયાન બાંચધરી ફેડણી નિધિમાં કરેલો વધારો	ચાલુ વર્ષ દરમિયાન ફેડણી નિધિમાંથી ઉપાડેલી રકમ	ચાલુ વર્ષના અંતે બાંચધરી ફેડણી નિધિમાં બાકી રકમ
૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૦-૨૧	૨૦૨૧-૨૨	૨૦૨૧-૨૨*	૨૦૨૧-૨૨*
૧	૨	૩	૪	૫	૬
૦	૫૦૨	૦	૨૬	૦	૫૨૮

અહેવાલનું વર્ષ : ૨૦૨૦-૨૧, ચાલુ વર્ષ : ૨૦૨૧-૨૨

નોંધ : (૧) ૨૦૨૧-૨૨ ચાલુ નાણાકીય વર્ષ અને ગત વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ છે. ચાલુ વર્ષના આંકડા તા. ૩૧ ડિસેમ્બર, ૨૦૨૧* સુધીના છે.

(૨) ચાલુ વર્ષની બાકી સિલકની રકમમાં (સ્તંભ નં. ૨ અને ૬) મળેલા તેમજ પુનઃ રોકાણ પામેલા વ્યાજનો સમાવેશ થાય છે.

ફોર્મ ખ : ૭

(જુઓ નિયમ - ૭)

ઊભું થયેલું પરંતુ મેળવી ન શકાયેલું વેરાપાત્ર મહેસૂલ (મુખ્ય વેરાઓ) તા. ૩૧ માર્ચ, ૨૦૨૧ની સ્થિતિએ

(રૂ. કરોડમાં)

મુખ્ય સદર	વર્ષોન	વિવાદ હેઠળની રકમ					બિન વિવાદિત રકમ					કુલ સરવાળો
		એક વર્ષ કરતાં વધુ પરંતુ બે વર્ષ કરતાં ઓછી	બે વર્ષ કરતાં વધુ પરંતુ પાંચ વર્ષ કરતાં ઓછી	પાંચ વર્ષ કરતાં વધુ પરંતુ દસ વર્ષ કરતાં ઓછી	દસ વર્ષ કરતાં વધુ	કુલ	એક વર્ષ કરતાં વધુ પરંતુ બે વર્ષ કરતાં ઓછી	બે વર્ષ કરતાં વધુ પરંતુ પાંચ વર્ષ કરતાં ઓછી	પાંચ વર્ષ કરતાં વધુ પરંતુ દસ વર્ષ કરતાં ઓછી	દસ વર્ષ કરતાં વધુ	કુલ	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩
	વ્યવસાય વેરો	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦
	જમીન મહેસૂલ	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦
	સ્ટેમ્પ અને નોંધણી ફી	૧૧.૫૧	૨૦.૬૪	૧૧.૦૯	૧.૫૫	૪૪.૭૯	૫૪.૩૨	૭૫.૯૫	૪૨.૮૯	૪૫.૧૭	૨૧૮.૩૩	૨૬૩.૧૨
	ગુજરાત વેચાણ વેરો (વેટ)	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૩૫૬૦.૫૩	૩૫૬૦.૫૩	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૩૦૪૯.૭૦	૩૦૪૯.૭૦	૬૬૧૦.૨૩
	કેન્દ્રીય વેચાણ વેરો	૧૨૯૧.૮૬	૨૨૬૩.૦૦	૨૩૦૪.૧૦	૯૨૩.૩૫	૬૭૮૨.૩૧	૨૪૪૪.૩૦	૩૨૬૧.૨૬	૧૪૩૧.૩૫	૧૫૩૪.૭૬	૮૬૭૧.૬૭	૧૫૪૫૩.૯૮
	મોટર સ્પિરિટ કર	૭૭.૮૩	૨૨૬.૧૩	૧૬૨.૦૬	૧૭૨.૫૧	૬૩૮.૫૩	૭૮૮.૮૪	૧૧૧.૬૧	૨૮૯.૯૭	૭૩.૯૬	૧૨૬૪.૩૮	૧૯૦૨.૯૧
	વેચાણ વેરા ઉપર અધિક કર (વેટ)	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦
	રાજ્ય આબકારી	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦
	વાહન અંગે કર	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૨૪૯.૨૮	૨૧.૨૦	૧૩.૪૦	૬.૯૦	૨૯૦.૭૮	૨૯૦.૭૮
	વિદ્યુત શુલ્ક	૨.૮૫	૩.૪૨	૫૪.૨૯	૯૨.૮૦	૧૫૩.૩૬	૦.૦૦	૦.૦૦	૦.૦૦	૮.૦૯	૮.૦૯	૧૬૧.૪૫
	અન્ય કર	૨૪૭૪.૦૪	૩૮૭૬.૩૪	૪૯૫૯.૨૭	૨૦૨૦.૬૫	૧૩૩૩૦.૩૦	૬૦૦૫.૩૪	૧૨૦૬૪.૦૦	૫૧૧૪.૪૭	૧૬૩૫.૪૫	૨૪૮૧૯.૨૬	૩૮૧૪૯.૫૬
	કુલ	૩૮૫૮.૦૯	૬૩૮૯.૫૩	૭૪૯૦.૮૧	૬૭૭૧.૩૯	૨૪૫૦૯.૮૨	૯૫૪૨.૦૮	૧૫૫૩૪.૦૨	૬૮૯૨.૦૮	૬૩૫૪.૦૩	૩૮૩૨૨.૨૧	૬૨૮૩૨.૦૩

સ્ત્રોત: સંબંધિત વિભાગો

ફોર્મ ખ : ૮
(જુઓ નિયમ - ૭)
પરચૂરણ જવાબદારીઓનું નિવેદન : બાકી

(રૂ. કરોડમાં)

વિગત	વિભાગ	વણચુકવાયેલ રકમ (તા. ૩૧-૦૩-૨૦૨૧)
મુખ્ય કામો અને કરારોના સંદર્ભમાં સ્વીકારવામાં આવેલી જવાબદારીઓ	માર્ગ અને મકાન વિભાગ	૫૯૬૦
	નર્મદા, જળસંપત્તિ અને કલ્પસર વિભાગ	૧૫૮૯૧
	પાણી પુરવઠા વિભાગ	શૂન્ય
જમીન સંપાદન ખર્ચના સંદર્ભમાં સ્વીકારવામાં આવેલી જવાબદારીઓ	માર્ગ અને મકાન વિભાગ	૮૧
	નર્મદા, જળસંપત્તિ અને કલ્પસર વિભાગ	૩૪
	પાણી પુરવઠા વિભાગ	શૂન્ય
કામો અને પુરવઠા અંગેના વણચુકવાયેલા બિલના સંદર્ભમાં દાવાઓ	માર્ગ અને મકાન વિભાગ	૧૦૦
	નર્મદા, જળસંપત્તિ અને કલ્પસર વિભાગ	૩૭
	પાણી પુરવઠા વિભાગ	શૂન્ય

સ્રોત: સંબંધિત વિભાગો

ફોર્મ ખ : ૯
(જુઓ નિયમ - ૭)
કર્મચારીઓ અને પેન્શનરોની સંખ્યા અને પગાર અને પેન્શનનું ખર્ચ

ક્રમ	કક્ષા	સંખ્યા *			પગાર (રૂ. કરોડમાં)		
		અગાઉનું વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧	ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	આગામી વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ (અં.)	અગાઉનું વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧	ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ (સુ.અં.)	આગામી વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩ (અં.)
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
૧	સરકારી ખાતામાં કર્મચારીઓ	૧૯૩૪૨૫	૨૦૭૧૦૩	૨૦૭૧૦૩	૧૧૪૪૦	૧૧૬૭૭	૧૨૮૪૫
૨	સહાયિત સંસ્થાઓમાં કર્મચારીઓ	૨૯૮૨૭૬	૨૮૬૭૬૫	૨૮૬૭૬૫	૨૧૨૪૦	૨૨૮૮૬	૨૫૧૭૫
૩	જાહેર ક્ષેત્રોમાં કર્મચારીઓ						
	કુલ	૪૯૧૭૦૧	૪૯૩૮૬૮	૪૯૩૮૬૮	૩૨૬૮૦	૩૪૫૬૩	૩૮૦૨૦
૪	સરકારી ખાતામાં પેન્શનર	૪૭૮૬૧૭	૪૯૧૯૮૨	૫૦૪૦૭૫	૧૮૫૭૦	૨૦૧૨૨	૨૦૦૭૩
૫	સહાયિત સંસ્થાઓમાં પેન્શનર						
૬	જાહેર ક્ષેત્રોમાં પેન્શનર	-	-	-	-	-	-
	પેન્શનરોની કુલ જવાબદારીઓ	૪૭૮૬૧૭	૪૯૧૯૮૨	૫૦૪૦૭૫	૧૮૫૭૦	૨૦૧૨૨	૨૦૦૭૩

સ્રોત : નાણા વિભાગ

* પંચાયતના કર્મચારીઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

નાણાં વિભાગ, ગુજરાત સરકાર

પ્રોસેસિંગ અને મુદ્રણ : સરકારી ફોટો લીથો પ્રેસ, અમદાવાદ